

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

© [Συμβούλιο της Ευρώπης/Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων](#), 2013. Η παρούσα μετάφραση δεν δεσμεύει το Δικαστήριο. Για περισσότερες πληροφορίες βλ. την ένδειξη δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας στο τέλος του παρόντος εγγράφου.

© [Council of Europe/European Court of Human Rights](#), 2013. This translation does not bind the Court. For further information see the full copyright indication at the end of this document.

© [Conseil de l'Europe/Cour européenne des droits de l'homme](#), 2013. La présente traduction ne lie pas la Cour. Pour plus de renseignements veuillez lire l'indication de copyright/droits d'auteur à la fin du présent document.

ΜΕΙΖΩΝ ΣΥΝΘΕΣΗ

ΥΠΟΘΕΣΗ AUSTIN ΚΑΙ ΑΛΛΩΝ κατά ΗΝΩΜΕΝΟΥ ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ

(Προσφυγές αρ. 39692/09, 40713/09 και 41008/09)

ΑΠΟΦΑΣΗ

ΣΤΡΑΣΒΟΥΡΓΟ

15 Μαρτίου 2012

Η παρούσα απόφαση είναι οριστική. Επιδέχεται μορφολογικές βελτιώσεις.

Στην υπόθεση Austin και άλλων κατά Ηνωμένου Βασιλείου,

Το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (Μείζων Σύνθεση), που συνεδρίασε σε Μείζονα Σύνθεση απαρτιζόμενη από τους:

Françoise Tulkens, *προεδρεύουσα*,

Nicolas Bratza,

Jean-Paul Costa,

Josep Casadevall,

Nina Vajić,

Dean Spielmann,

Lech Garlicki,

Ineta Ziemele,

Päivi Hirvelä,

Giorgio Malinverni,

Luis López Guerra,

Ledi Bianku,

Kristina Pardalos,

Ganna Yudkivska,

Vincent A. de Gaetano,

Angelika Nußberger,

Erik Møse, *δικαστές*,

καθώς και τον Michael O'Boyle, *αναπληρωτή γραμματέα*,

Αφού συσκέφθηκε εν συμβουλία στις 14 Σεπτεμβρίου 2011 και στις 15 Φεβρουαρίου 2012,

Εκδίδει την ακόλουθη απόφαση, που υιοθετήθηκε κατά την τελευταία αυτή ημερομηνία:

ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ

1. Η υπόθεση προήλθε από τρεις προσφυγές που ασκήθηκαν κατά του Ηνωμένου Βασιλείου της Μεγάλης Βρετανίας και της Βόρειας Ιρλανδίας, οι οποίες κατατέθηκαν στο Δικαστήριο βάσει του Άρθρου 34 της Σύμβασης για την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των θεμελιωδών ελευθεριών («η Σύμβαση»): η πρώτη (n° 39692/09), κατατέθηκε στις 17 Ιουλίου 2009 από μια Βρετανίδα υπήκοο, την κα Lois Amelia Austin («η πρώτη προσφεύγουσα»), η δεύτερη (n° 40713/09), κατατέθηκε στις 27 Ιουλίου 2009 από τον κο George Black («ο δεύτερος προσφεύγων»), που κατέχει την ελληνική και τη βρετανική υπηκοότητα, και η τρίτη (n° 41008/09), κατατέθηκε στις 27 Ιουλίου 2009 από την κα Browyn Lowenthal («η τρίτη προσφεύγουσα»), που κατέχει τη βρετανική και την αυστραλιανή υπηκοότητα, και από έναν Βρετανό υπήκοο, τον κο Peter O'Shea («ο τέταρτος προσφεύγων»).

2. Την πρώτη προσφεύγουσα εκπροσώπησαν οι κυρίες Louise Christian, Katharine Craig, Heather Williams QC και Philippa Kaufmann. Τον δεύτερο προσφεύγοντα εκπροσώπησε ο κ. James Welch. Την τρίτη προσφεύγουσα και τον τέταρτο προσφεύγοντα εκπροσώπησαν οι κύριοι Ben Emmerson QC, Michael Fordham QC, Alex Bailin και John Halford. Τη βρετανική κυβέρνηση («η Κυβέρνηση») εκπροσώπησε ο υπάλληλός της, κ. John Grainger, του Υπουργείου Εξωτερικών Υποθέσεων και Κοινοπολιτείας.

3. Οι προσφεύγοντες κατήγγελλαν τον περιορισμό τους, κατά τη διάρκεια διαδήλωσης στο κέντρο του Λονδίνου, εντός ενός αστυνομικού κλοιού (ένα μέτρο γνωστό ως «*kettling*» – «μέθοδος του βραστήρα») για διάρκεια που έφτασε μέχρι και τις επτά ώρες· έβλεπαν σε αυτό στέρηση ελευθερίας αντίθετη με το Άρθρο 5 § 1 της Σύμβασης.

4. Η προσφυγή ανατέθηκε στο τέταρτο τμήμα του Δικαστηρίου (Άρθρο 52 § 1 του κανονισμού του Δικαστηρίου). Στις 21 Σεπτεμβρίου του 2010, το Δικαστήριο αποφάσισε να εκδικάσει τις προσφυγές και να τις κοινοποιήσει στην Κυβέρνηση. Αποφάσισε εξάλλου να αποφανθεί συγχρόνως επί του παραδεκτού και του βασίμου των καταγγελιών (Άρθρο 29 § 1 της Σύμβασης). Στις 12 Απριλίου 2011, το τμήμα αποφάσισε να παραιτηθεί από τη δικαιοδοσία του υπέρ του τμήματος Μείζονος Σύνθεσης.

5. Η σύνθεση του τμήματος αποφασίστηκε συμφώνως προς τα Άρθρα 27 §§ 2 και 3 της Σύμβασης και 24 του κανονισμού.

6. Τόσο οι προσφεύγοντες όσο και η Κυβέρνηση κατέθεσαν γραπτές παρατηρήσεις επί του παραδεκτού και του βασίμου των προσφυγών.

7. Διενεργήθηκε δημόσια ακρόαση στο Μέγαρο των δικαιωμάτων του ανθρώπου, στο Στρασβούργο, στις 14 Σεπτεμβρίου 2011 (Άρθρο 59 § 3 του κανονισμού).

Παρέστησαν:

– εκ μέρους της Κυβέρνησης

κκ. J. GRAINGER,
D. PANNICK QC,
J. SEGAN,
C. PAPALEONTIOU,
κα M. PURDASY,

εκπρόσωπος,

νομικοί σύμβουλοι,

σύμβουλοι·

– *εκ μέρους των προσφευγόντων*

κος B. EMMERSON QC,
 κυρίες P. KAUFMANN QC,
 A. MACDONALD,
 κος I. STEELE,
 κα K. CRAIG,
 κκ. J. HALFORD,
 J. WELCH,
 κα L.A. AUSTIN,
 κος G. BLACK,
 κα B. LOWENTHAL,

νομικοί σύμβουλοι,

σύμβουλοι,

προσφεύγοντες.

Το Δικαστήριο άκουσε τις αγορεύσεις των κυ Pannick, κας Kaufmann και κυ Emmerson.

ΤΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ

8. Η πρώτη προσφεύγουσα γεννήθηκε το 1969 και διαμένει στο Μπέζιλντον [Basildon]· ο δεύτερος προσφεύγων γεννήθηκε το 1949 και διαμένει στη Μελβούρνη· η τρίτη προσφεύγουσα γεννήθηκε το 1972 και κατοικεί στο Λονδίνο· ο τέταρτος προσφεύγων γεννήθηκε το 1963 και διαμένει στο Ουέμπλεϋ.

9. Τα γεγονότα της υπόθεσης μπορούν να συνοψιστούν ως ακολούθως.

I. ΟΙ ΠΕΡΙΣΤΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΥΠΟΘΕΣΗΣ

A. Οι αφηγήσεις των προσφευγόντων αναφορικά με τα όσα συνέβησαν την 1^η Μαΐου 2001

10. Την 1^η Μαΐου 2001, κατά τη διάρκεια διαδήλωσης στο κέντρο του Λονδίνου, οι προσφεύγοντες παρακρατήθηκαν εντός ενός αστυνομικού κλοιού στην Oxford Circus (στη διασταύρωση της Regent Street με την Oxford Street).

11. Η πρώτη προσφεύγουσα, κα Lois Austin, είναι μέλος του σοσιαλιστικού κόμματος. Είχε ήδη συμμετάσχει σε πολλές διαδηλώσεις, ιδίως με την αφορμή των πρόσφατων εορτασμών για την εργατική πρωτομαγιά. Την 1^η Μαΐου 2001, άφησε την έντεκα μηνών κόρη της στον βρεφονηπιακό σταθμό, σκοπεύοντας να την παραλάβει από εκεί στις 16:30, και μετέβη από το Έσσεξ στο κέντρο του Λονδίνου μαζί με τον σύντροφό της. Και οι δύο συμμετείχαν σε συγκέντρωση κατά της παγκοσμιοποίησης μπροστά στο κτίριο της Παγκόσμιας Τράπεζας, και κατόπιν μετέβησαν

πεζοί, μαζί με άλλους διαδηλωτές, στην Oxford Circus, όπου έφτασαν περί τις 14:00. Περίπου στις 15:45, η κα Austin θέλησε να αποχωρήσει από τη διαδήλωση, προκειμένου να παραλάβει την κόρη της από τον βρεφονηπιακό σταθμό. Εξήγησε την κατάσταση σε δύο από τους αστυνομικούς που σχημάτιζαν τον κλοιό, αλλά της απάντησαν ότι δεν μπορούσε να αποχωρήσει και ότι ήταν αδύνατον να προβλέψουν για πόση ώρα θα έπρεπε να παραμείνει εκεί. Η κα Austin έκανε τις απαιτούμενες διευθετήσεις ώστε μια φίλη της να παραλάβει το παιδί της από τον βρεφονηπιακό σταθμό. Της επιτράπηκε τελικά να αποχωρήσει περίπου στις 21:30.

12. Την ίδια ημέρα, 1^η Μαΐου 2001, μεταξύ ώρας 14:00 και 14:30, ο δεύτερος προσφεύγων επιχείρησε να διασχίσει την Oxford Circus προκειμένου να μεταβεί σε βιβλιοπωλείο που βρίσκεται επί της Oxford Street. Ένας αστυνομικός τον προειδοποίησε ότι ήταν αδύνατον να προχωρήσει στην κάθοδο της Oxford Street, που είχε κλείσει από ένα πλήθος διαδηλωτών οι οποίοι πλησίαζαν, και τον συμβούλεψε να ακολουθήσει την Margaret Street, έναν παράλληλο δρόμο από τη βόρεια πλευρά. Ο προσφεύγων ακολούθησε αυτή τη συμβουλή, αλλά, μεταξύ της Margaret Street και της Regent Street, βρέθηκε αντιμέτωπος με ένα τείχος αστυνομικών των μονάδων καταστολής εξοπλισμένους με ασπίδες και κράνη, που κατευθύνονταν νότια. Ο προσφεύγων υποχρεωτικά κατέφυγε στην Oxford Circus περί τις 14:30. Απαίτησε αμέσως να εξέλθει από τον κλοιό, και τον πληροφόρησαν ότι οι μη διαδηλωτές μπορούσαν να αποχωρήσουν από την πλευρά της Oxford Circus που οδηγούσε στην Bond Street, αλλά όταν έφτασε εκεί του είπαν ότι δεν υπήρχε διέξοδος. Μπόρεσε να εξέλθει από τον κλοιό μόλις στις 21:20.

13. Η τρίτη προσφεύγουσα δεν είχε καμία σχέση με τη διαδήλωση. Εργαζόταν κοντά στην Oxford Circus και έκανε το μεσημεριανό της διάλειμμα, όταν στις 14:10 μια σειρά αστυνομικών που έκλειναν τον δρόμο την εμπόδισαν να επιστρέψει στον τόπο της εργασίας της. Επιχείρησε να ακολουθήσει άλλη κατεύθυνση, αλλά διαπίστωσε ότι και εκείνος ο δρόμος ήταν την ώρα εκείνη κλεισμένος από αστυνομικούς, που άρχισαν να προχωρούν προς το μέρος της. Η προσφεύγουσα κρατήθηκε εντός του κλοιού στην Oxford Circus έως τις 21:35. Όπως και άλλοι, ζήτησε επανειλημμένως να αποχωρήσει από τον κλοιό, αλλά οι αστυνομικοί στους οποίους απευθύνθηκε της εξήγησαν ότι είχαν διαταγές να μην επιτρέψουν σε κανέναν να περάσει.

14. Ο τέταρτος προσφεύγων επίσης εργαζόταν κοντά στην Oxford Circus, και παγιδεύτηκε και αυτός εντός του αστυνομικού κλοιού ενώ διέσχισε τη διασταύρωση κατά τη διάρκεια του μεσημεριανού του διαλείμματος. Μπόρεσε να αποχωρήσει περίπου στις 20:00.

B. Οι εθνικές διαδικασίες

1. To High Court

15. Ύστερα από τα γεγονότα της 1^{ης} Μαΐου 2001, περίπου 150 άτομα που είχαν παρακρατηθεί στην Oxford Circus ήλθαν σε επαφή με αρκετά δικηγορικά γραφεία, με την πρόθεση να ξεκινήσουν νομικές διαδικασίες. Οι διάφοροι δυνητικοί ενάγοντες, οι νομικοί τους εκπρόσωποι και οι εκπρόσωποι της μητροπολιτικής αστυνομίας ήλθαν σε επαφή προκειμένου να αναζητήσουν έναν τρόπο να χειριστούν αποτελεσματικά τα αιτήματα. Συμφωνήθηκε ότι η πρώτη προσφεύγουσα και ο κ. Geoffrey Saxby, ένας περαστικός που παγιδεύτηκε στον αστυνομικό κλοιό, θα αποτελούσαν τους «πilotικούς» ενάγοντες. Αμφότεροι προσέφυγαν στο *High Court* αιτούμενοι αποζημίωση για παράνομη παρακράτηση, και, βασιζόμενοι στον νόμο για τα δικαιώματα του ανθρώπου, για παραβίαση του δικαιώματος στην ελευθερία το οποίο εγγυάται το Άρθρο 5 της Σύμβασης. Αρχικά η πρώτη προσφεύγουσα αναφέρθηκε επίσης σε προσβολή των δικαιωμάτων της στην ελευθερία έκφρασης και στη συνάθροιση, που απορρέουν από τα Άρθρα 10 και 11 της Σύμβασης, αλλά τελικά δεν έδωσε συνέχεια σε αυτές τις αιτιάσεις. Η μητροπολιτική αστυνομία δεσμεύτηκε ενώπιον των νομικών εκπροσώπων των υπόλοιπων εναγόντων (περιλαμβανομένων του δεύτερου, της τρίτης και του τέταρτου προσφεύγοντα) ότι δεν επρόκειτο να θέσει θέμα παραγραφής, εάν οι τελευταίοι αποφάσιζαν να προσφύγουν ενώπιον των εθνικών δικαστηρίων ύστερα από την απόφαση για την πιλοτική υπόθεση.

α) Τα γεγονότα όπως διαπιστώθηκαν από τον δικαστή Tugendhat

16. Η διαδικασία ενώπιον του *High Court*, με προεδρεύοντα τον δικαστή Tugendhat, διήρκεσε τρεις εβδομάδες, από τις οποίες έξι ημέρες αφιερώθηκαν στην ακρόαση μαρτύρων. Ο δικαστής άκουσε δεκαοκτώ μάρτυρες και δύο εμπειρογνώμονες, εξέτασε τις καταθέσεις άλλων 138 μαρτύρων καθώς και χιλιάδες σελίδες εγγράφων, και παρακολούθησε οπτικό υλικό (ταινίες βίντεο) που καταγράφηκε με βιντεοκάμερες και με κάμερες παρακολούθησης ή από τα ελικόπτερα της αστυνομίας. Στην απόφασή του της 23 Μαρτίου 2005 ([2005] EWHC 480 (QB)), αφιέρωσε 500 παραγράφους στις εκτιμήσεις του για τις αποδείξεις και τις διαπιστώσεις του για τα γεγονότα, οι οποίες μπορούν να συνοψιστούν ως ακολούθως.

17. Στις 18 Ιουνίου και 30 Νοεμβρίου 1999 καθώς και την 1^η Μαΐου 2000, το Λονδίνο υπήρξε το θέατρο πολύ σοβαρών ταραχών και προβλημάτων δημόσιας τάξης, που, σύμφωνα με την αστυνομία, υπήρχε κίνδυνος να επαναληφθούν την 1^η Μαΐου 2001. Οι διαδηλώσεις που διοργανώθηκαν κατά τις τρεις αυτές ημερομηνίες είχαν ως αντικείμενο την αμφισβήτηση του καπιταλιστικού συστήματος και της παγκοσμιοποίησης.

Οι διοργανωτές της διαδήλωσης της 18^{ης} Ιουνίου 1999 είχαν αρνηθεί να συνεργαστούν με την αστυνομία και είχαν διανείμει κείμενα παρόμοια με αυτά που διένειμαν οι διοργανωτές της διαδήλωσης της 1^{ης} Μαΐου 2001. Το μεσημέρι της 18^{ης} Ιουνίου 1999, ένα πλήθος 3.000 με 5.000 ατόμων, που φορούσαν μάσκες, προκάλεσαν υλικές ζημιές αξίας δύο εκατομμυρίων στερλινών (GBP), καθώς και σωματικές βλάβες σε ιδιώτες και αστυνομικούς, έντεκα από τους οποίους χρειάστηκε να μεταφερθούν στο νοσοκομείο. Την ίδια περίοδο, διαδηλώσεις για τα ίδια θέματα είχαν επίσης οδηγήσει σε σοβαρά προβλήματα δημόσιας τάξης σε άλλες χώρες, κυρίως στο Σιάτλ στις 30 Νοεμβρίου 1999 (κατά τη διάρκεια συνόδου του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου), στην Ουάσινγκτον στις 16 Απριλίου 2000 (με την ευκαιρία συνόδου του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου), στην Μελβούρνη από τις 11 έως τις 13 Σεπτεμβρίου 2000 (κατά τη διάρκεια συνόδου κορυφής Ασίας – Ειρηνικού του Παγκόσμιου Οικονομικού Φόρουμ), στην Πράγα στις 26 Σεπτεμβρίου 2000 (με την ευκαιρία μιας άλλης συνόδου του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου) και στο Κεμπέκ στις 22 Απριλίου 2001 (κατά τη διάρκεια μιας συνόδου κορυφής των κρατών της Αμερικής). Τη στιγμή που σχεδιάζονταν οι επιχειρήσεις για την 1^η Μαΐου 2001, ελήφθησαν υπόψη τα διδάγματα από τις συγκεκριμένες διαδηλώσεις και από άλλες προγενέστερες, που είχαν οργανωθεί κυρίως στο Λονδίνο, και οι συστάσεις που είχαν διατυπωθεί ύστερα από τα διάφορα αυτά γεγονότα.

18. Για την 1^η Μαΐου 2001, η αστυνομία είχε ειδοποιηθεί ότι μία πορεία την οποία διοργάνωναν τα συνδικάτα για τον εορτασμό της εργατικής πρωτομαγιάς και μία διαδήλωση της σοσιαλιστικής φοιτητικής νεολαίας, θα κινούνταν διασχίζοντας αρκετές περιοχές του Λονδίνου. Εξάλλου, σύμφωνα με πληροφορίες που η αστυνομία είχε στη διάθεσή της, ακτιβιστές προερχόμενοι από έναν ευρύ συνασπισμό ομάδων οικολόγων, αναρχικών και της άκρας αριστεράς σχεδίαζαν να οργανώσουν διάφορες εκδηλώσεις σε είκοσι τέσσερα σημεία του Λονδίνου, που θα αντιστοιχούσαν στα «τετράγωνα ιδιοκτησίας» του παιχνιδιού Monopoly. Η ημέρα θα έκλεινε με συγκέντρωση στην Oxford Circus στις 16:00. Οι διοργανωτές αυτού του «Monopoly της Εργατικής Πρωτομαγιάς» (*May Day Monopoly*) δεν είχαν έρθει σε επαφή με την αστυνομία ούτε είχαν ζητήσει άδεια για τις εκδηλώσεις, και είχαν κάνει το παν προκειμένου να κρατηθούν μυστικά τα μέρη και η φύση των διάφορων εκδηλώσεων. Οι συμμετέχοντες είχαν ενθαρρυνθεί ευθέως ή εμμέσως να φορούν μάσκες και να επιδοθούν σε λεηλασίες και βιαιοπραγίες (κρίση του δικαστή Tugendhat, §§ 206-225). Σύμφωνα με τις πληροφορίες που είχε στη διάθεσή της η ειδική υπηρεσία της αστυνομίας (*Police Special Branch*), αναμενόταν ένας σκληρός πυρήνας 500 ως 1.000 διαδηλωτών αποφασισμένων να επιδιώξουν τη σύγκρουση και τη βία, και να προκαλέσουν τη διατάραξη της δημόσιας τάξης». Σύμφωνα με την ειδική υπηρεσία, η συγκεκριμένη εκδήλωση αποτελούσε μια από τις σοβαρότερες απειλές για τη δημόσια τάξη που είχε

γνωρίσει ποτέ το Λονδίνο, και υφίστατο πραγματικός κίνδυνος για σοβαρές σωματικές βλάβες, έως και θανάσιμες, και για υλικές ζημιές, εάν η αστυνομία δεν κατόρθωνε να ελέγξει αποτελεσματικά το πλήθος. Ο κίνδυνος αφορούσε τόσο τους απλούς πολίτες όσο και τους αστυνομικούς και τους διαδηλωτές. Στις 24 Απριλίου 2001, ο δήμαρχος του Λονδίνου δημοσίευσε άρθρο στη μεγαλύτερη απογευματινή εφημερίδα του Λονδίνου, στο οποίο κατήγγελλε τους καταστρεπτικούς σκοπούς των διοργανωτών της συγκεκριμένης εκδήλωσης και καλούσε όλους τους Λονδρέζους να μην συμμετάσχουν. Παρόμοιες προειδοποιήσεις δημοσιεύτηκαν σε πολλές άλλες εφημερίδες τον Μάρτιο και τον Απρίλιο 2001.

19. Το σχέδιο της αστυνομίας για εκείνη την ημέρα προέβλεπε, πέρα από την επέμβαση της έφιππης αστυνομίας, την ανάπτυξη περίπου 6.000 πεζών αστυνομικών με ευδιάκριτα γιλέκα. Επρόκειτο για τη μεγαλύτερη αστυνομική δύναμη που είχε αναπτυχθεί ποτέ στο Λονδίνο έως τότε. Οι αστυνομικοί υπάλληλοι που κινητοποιήθηκαν για τη διατήρηση της τάξης την ημέρα εκείνη ήταν οι πλέον έμπειροι της Αγγλίας. Λόγω του ότι οι εκδηλώσεις θα ολοκληρώνονταν με συγκέντρωση στις 16:00 στην Oxford Circus, είχε εγκατασταθεί εκεί ένα σύστημα μεγαφώνων. Η επιχείρηση της αστυνομίας είχε ως δεδηλωμένους στρατηγικούς στόχους να καθησυχάσει τον κόσμο και να εγγυηθεί την ασφάλεια των πολιτών, να επιτρέψει και να ελέγξει κάθε νόμιμη διαμαρτυρία, να προλάβει τη διατάραξη της δημόσιας τάξης και να προστατεύσει σημαντικά κτίρια, όπως το Παλάτι του Μπάκιγγαμ και το Κοινοβούλιο, να προλάβει την τέλεση αδικημάτων και να λάβει κάθε εύλογο μέτρο για τη σύλληψη των ενδεχόμενων δραστών, και γενικά να περιορίσει τις όποιες ταραχές όσο το δυνατόν περισσότερο. Ωστόσο η αστυνομία δεν γνώριζε πραγματικά τι να αναμένει, ούτε πώς να αντιδράσει σε κάτι που ενδεχομένως θα συνέβαινε.

20. Το πρωί της 1^{ης} Μαΐου 2001, αρκετές διαδηλώσεις περιορισμένης έκτασης πραγματοποιήθηκαν σε διάφορα σημεία του Λονδίνου. Περί τις 13.00, διαδηλωτές άρχισαν να συγκεντρώνονται μπροστά στα γραφεία της Παγκόσμιας Τράπεζας, στην οδό Haymarket. Κατευθύνθηκαν προς την Piccadilly Circus, στη συνέχεια ανέβηκαν την Regent Street με κατεύθυνση την Oxford Circus. Περί τις 14:00, σύμφωνα με τις εκτιμήσεις, περισσότερα από 1.500 άτομα συγκεντρώθηκαν στην Oxford Circus, και το πλήθος διαρκώς αυξανόταν. Κάποιος αριθμός ατόμων στη Regent Street φορούσαν μάσκες. Σύμφωνα με τις υπηρεσίες πληροφοριών της αστυνομίας, η συγκέντρωση στην Oxford Circus ήταν προγραμματισμένη για τις 16:00, και ο όγκος του πλήθους που βρισκόταν ήδη εκεί δύο ώρες νωρίτερα αιφνιδίασε τους αστυνομικούς, που ο αριθμός τους στην περιοχή δεν επαρκούσε για να αναχαιτιστεί το κύμα των διαδηλωτών.

21. Περίπου στις 14:00, η αστυνομία αποφάσισε να εφαρμόσει στην περιοχή έναν αστυνομικό κλοιό για να περικλείσει το πλήθος. Η απόφαση ελήφθη βάσει των διαθέσιμων πληροφοριών, σύμφωνα με τις οποίες 500 με 1.000 άτομα δυνητικά βίαια επρόκειτο να συμμετάσχουν στις διαδηλώσεις

της 1^{ης} Μαΐου, και βάσει της εμπειρίας που υπήρχε από παλιότερες ανάλογες διαδηλώσεις, και όχι με γνώμονα τη συμπεριφορά του πλήθους έως εκείνη τη στιγμή. Προέκυψε από την σκόπιμη άσκηση των εξουσιών του κοινού δικαίου (*common law*) που είχαν εκχωρηθεί στην αστυνομία προκειμένου να αποτρέψει τη διατάραξη της δημόσιας τάξης. Από τη στιγμή που ελήφθη η απόφαση, χρειάστηκαν περίπου 10 λεπτά για να σχηματιστεί ένας χαλαρός κλοιός, και, αφού έφθασαν ενισχύσεις, 20 με 25 λεπτά για να σχηματιστεί ένας πλήρης κλοιός. Εντός του κλοιού υπήρχε αρκετός χώρος ώστε τα άτομα να μπορούν να μετακινούνται, και δεν υπήρξαν συμπλοκές. Ωστόσο, καθώς η ώρα προχωρούσε, οι συνθήκες κατέστησαν δυσχερείς. Ήταν μια μέρα με κρύο και υγρασία. Τα περικυκλωμένα άτομα δεν είχαν νερό ούτε τροφή στη διάθεσή τους, δεν είχαν πρόσβαση σε τουαλέτα ούτε κάπου να καταφύγουν για προστασία από τον καιρό.

22. Ο σχηματισμός του κλοιού δεν συνοδεύτηκε από καμία ανακοίνωση, καθώς οι αστυνομικοί φοβούνταν ότι ο κλοιός δεν ήταν αρκετά ισχυρός για να αντέξει σε μια συντονισμένη προσπάθεια του πλήθους να περάσει με τη βία. Μόλις στις 16:00 εξήγησαν από μεγάφωνα στους ανθρώπους που βρίσκονταν εντός του κλοιού ότι ο περιορισμός τους εκεί στόχο είχε την αποφυγή της διατάραξης της δημόσιας τάξης. Ο διοικητής των αστυνομικών δυνάμεων παραδέχτηκε στη συνέχεια, κατά την κατάθεσή του ενώπιον των εθνικών δικαστικών αρχών, ότι η ανακοίνωση αυτή θα μπορούσε να είχε πραγματοποιηθεί νωρίτερα, ενδεχομένως γύρω στις 15:15 ή 15:30.

23. Στις 14:25, πέντε λεπτά αφότου σχηματίστηκε ο πλήρης κλοιός, ο *Chief Superintendent* (αστυνομικός διευθυντής) που βρισκόταν επικεφαλής των επιχειρήσεων αποφάσισε να ξεκινήσει από τη βόρεια πλευρά της Regent Street μια ελεγχόμενη εκκένωση των ανθρώπων που βρίσκονταν ενός του κλοιού. Ωστόσο η διαδικασία χρειάστηκε να αναβληθεί, καθώς διαδηλωτές εντός και εκτός του κλοιού άρχισαν να εκτοξεύουν αντικείμενα και δείχνουν βίαιη συμπεριφορά προς την αστυνομία, και το πλήθος επιχείρησε να διασπάσει με τη βία τον κλοιό στο ύψος της Regent Street. Στις 14:55, προγραμματίστηκε εκ νέου μια εκκένωση προς τη βόρεια πλευρά, αλλά διακόπηκε εξαιτίας βιαιοπραγιών από διαδηλωτές και από τις δύο πλευρές του κλοιού. Την ώρα εκείνη, και άλλα άτομα άρχισαν να κατευθύνονται προς την Oxford Circus για να συμμετάσχουν στην εκδήλωση που ήταν προγραμματισμένη για τις 16:00. Μια έκθεση για την κατάσταση που συντάχθηκε από την αστυνομία περί τις 15:40 ανέφερε ότι αστυνομικοί είχαν παγιδευτεί ανάμεσα σε πολλές συγκεντρώσεις του πλήθους και χρειάστηκε να αντιμετωπίσουν σπρωξίματα, συμπλοκές και ρίψεις φιαλών. Στις 16:30, ένα πλήθος 400 ως 500 ατόμων που ακολουθούσαν μια ομάδα σάμπα πέρασαν πολύ κοντά από τον κλοιό, δυσχεραίνοντας έτσι την εκκένωση προς την Oxford Street. Η κατάσταση επανεξετάστηκε στις 16:55, αλλά η συνολική απελευθέρωση όλων των

περικυκλωμένων αποκλείστηκε εξαιτίας του κινδύνου να ακολουθήσουν βιαιοπραγίες και έκτροπα. Στις 17:15, η Oxford Street υπήρξε το θέατρο σοβαρών επεισοδίων που προκάλεσε ένας πυρήνας 25 μασκοφόρων διαδηλωτών, τους οποίους ακολουθούσε ένα πλήθος αρκετών εκατοντάδων ατόμων. Στις 17:20, τα άτομα εντός του κλοιού ήταν ήρεμα αλλά η αστυνομία δίστασε να ξεκινήσει μια επιχείρηση πλήρους εκκένωσης, λόγω της εγγύς παρουσίας άλλων ομάδων, μεγάλων σε όγκο και απείθαρχων.

24. Στις 17:55, η αστυνομία αποφάσισε να εκκενώσει τα άτομα από το εσωτερικό του κλοιού. Ωστόσο οι βιαιοπραγίες στο πλήθος άρχισαν ξανά, και στις 18:15 η διαταγή εκκένωσης αναιρέθηκε. Στις 19:00, ξεκίνησε εκ νέου επιχείρηση εκκένωσης, και μικρές ομάδες και μεμονωμένα άτομα οδηγήθηκαν με συνοδεία μακριά από τον κλοιό. Ωστόσο περί τις 19:20, η διαδικασία διεκόπη και πάλι εξαιτίας δυσχερειών στον έλεγχο των ατόμων που είχαν συγκεντρωθεί έξω από τον κλοιό, ορισμένα από τα οποία πετούσαν στους αστυνομικούς πέτρες και αυτοσχέδιες βόμβες μολότοφ, και επειδή οι διαδηλωτές που είχαν εξέλθει του κλοιού παρέμεναν σε κοντινή απόσταση. Στις 19:30, η διαδικασία της συνολικής εκκένωσης άρχισε ξανά, αφού έφθασαν ενισχύσεις για να συνοδεύουν τα άτομα έξω από τον κλοιό. Η εκκένωση ωστόσο σύντομα διεκόπη και πάλι, όταν έγινε αντιληπτό ότι τα άτομα που απελευθερώνονταν από τον κλοιό ενώνονταν με μια άλλη μεγάλη ομάδα ατόμων, που προηγουμένως είχαν προβεί σε βιαιοπραγίες, προς τη βόρεια πλευρά, στην Great Portland Street. Στις 20:00, η Portland Place ήταν άδεια, και η πλήρης εκκένωση του πλήθους που κρατούνταν στην Oxford Circus επιχειρήθηκε ξανά, σε ομάδες των δέκα ατόμων. Στις 21.45, η επιχείρηση ολοκληρώθηκε. Περισσότερα από εκατό άτομα συνελήφθησαν ύστερα από επεισόδια στην Oxford Circus και τη γύρω περιοχή. Στο πλαίσιο της διαδικασίας της συνολικής εκκένωσης, έγινε σωματικός έλεγχος έρευνα και ελήφθησαν φωτογραφίες των ατόμων που απελευθερώνονταν, ή τουλάχιστον ορισμένων εξ αυτών, και καταγράφηκαν τα ονόματα και οι διευθύνσεις τους.

25. Κατά τις εκτιμήσεις της αστυνομίας, βρίσκονταν το πολύ 2.000 άτομα εντός του κλοιού, και 1.000 σε ομάδες συγκεντρωμένες έξω από αυτόν. Από έγγραφα και ταινίες βίντεο που παρουσιάστηκαν στην ακροαματική διαδικασία προκύπτει ότι περίπου 392 άτομα αφέθηκαν ελεύθερα μεμονωμένα στη διάρκεια του απογεύματος της 1^{ης} Μαΐου 2001. Έγινε παραδεκτό ότι ο αριθμός αυτός πιθανότατα δεν ήταν ακριβής, αλλά, σύμφωνα με τη διατύπωση του δικαστή Tugendhat, ο αριθμός των ατόμων που απελευθερώθηκαν μεμονωμένα ήταν προφανώς «πιο κοντά στα 400 παρά στα 200». Οι περισσότερες από αυτές τις απελευθερώσεις πραγματοποιήθηκαν από τη βόρεια και τη νότια πλευρά της Oxford Circus, πολύ λίγα άτομα αφέθησαν προς την ανατολική ή τη δυτική πλευρά. Οι περισσότερες από τις καταγεγραμμένες απελευθερώσεις πραγματοποιήθηκαν πριν από τις 16:00· 12 έγιναν μεταξύ 16:00 και 17:00, 89 μεταξύ 17:00 και 18:00, 59 μεταξύ 18:00 και 19:00 και 12 μετά τις

19:00. Οι αστυνομικοί βρήκαν δυσκολία στο να προσδιορίσουν τα άτομα που δεν αντιπροσώπευαν κάποια απειλή βίας και τα οποία μπορούσαν επομένως να αφήσουν ελεύθερα μεμονωμένα. Σύμφωνα με τις εκθέσεις της αστυνομίας, ορισμένα από τα άτομα αυτά ήταν απλώς περαστικοί που παρασύρθηκαν μέσα στη διαδήλωση. Άλλα περιγράφηκαν ως άτομα σε κατάσταση σωματικής εξάντλησης, εγκυμονούσες γυναίκες, ηλικιωμένοι ή παιδιά.

β) Τα συμπεράσματα του δικαστή Tugendhat

26. Ο δικαστής συμπεραίνει ότι, με δεδομένες τις βιαιοπραγίες που είχαν σημειωθεί σε προηγούμενες διαδηλώσεις, τις διαθέσιμες πληροφορίες, την έλλειψη συνεργασίας από πλευράς των διοργανωτών και τη συμπεριφορά ορισμένων διαδηλωτών, η αστυνομία είχε εύλογα κίνητρα να θεωρήσει ότι υφίσταται πραγματικός κίνδυνος για υλικές ζημιές και για σοβαρούς τραυματισμούς ή ακόμη και θανάτους ανθρώπων. Οι κυριότεροι κίνδυνοι ήταν να ποδοπατηθεί ή να σπρωχθεί ο κόσμος, αλλά υπήρχε επίσης και ο κίνδυνος ρίψης βομβών μολότοφ. Δοθείσης της κατάστασης στην Oxford Circus, η αστυνομία, για να προλάβει βιαιοπραγίες και τραυματισμούς, δεν είχε στις 14.00 άλλη λύση από το να επιβάλλει έναν πλήρη κλοιό, και η συγκεκριμένη επιλογή αποτέλεσε από τη στιγμή εκείνη την ανάλογη προς την παρουσία του πλήθους αντίδραση της αστυνομίας. Το μέτρο του περιορισμού στόχο είχε κυρίως να διασφαλίσει την ασφάλεια των ανθρώπων –συμπεριλαμβανομένων εκείνων που βρίσκονταν εντός του κλοιού–, τη διαφύλαξη των περιουσιών στην Oxford Street και την προστασία άλλων δικαιωμάτων τρίτων προσώπων. Η αστυνομία είχε επίσης την πρόθεση να απομονώσει ορισμένα άτομα, ενδεχομένως υποβάλλοντάς τα σε ανάκριση ή σε σωματικό έλεγχο.

27. Από τις 14:20, κανείς από το εσωτερικό του κλοιού δεν είχε πλέον τη δυνατότητα να αποχωρήσει χωρίς άδεια. Το προσβαλλόμενο μέτρο λοιπόν συνίστατο σε έναν αυστηρό περιορισμό, με ελάχιστη ελευθερία κίνησης, στη διασταύρωση της Oxford Circus, και οι συνέπειές του υπήρξαν σοβαρές, καθώς η κατάσταση γινόταν δυσχερέστερη με το πέρασμα της ώρας, αλλά η αστυνομία δεν είχε ποτέ φανταστεί ότι το μέτρο θα χρειαζόταν να έχει τέτοια διάρκεια και συνεχώς προέβαινε σε εκτιμήσεις της δυνατότητας να απελευθερώσει το πλήθος με κάθε ασφάλεια.

28. Η αστυνομία δεν είχε στην πραγματικότητα καμία δυνατότητα να προχωρήσει σε μια συνολική απελευθέρωση νωρίτερα από όταν αυτή τελικά πραγματοποιήθηκε. Ορισμένες φορές, οι διέξοδοι εκκένωσης βρίσκονταν αποκλεισμένες από άλλες συγκεντρωμένες ομάδες που επιχειρούσαν να φθάσουν στην Oxford Circus. Δεν θα ήταν φρόνιμο ούτε ασφαλές να επιτραπεί σε αυτές τις ομάδες να συγκεντρωθούν εκτός οποιουδήποτε ελέγχου. Επιπλέον, υπήρχαν μακρά χρονικά διαστήματα κατά τα οποία η αστυνομία δεν διέθετε τις απαραίτητες δυνάμεις προκειμένου να εξασφαλίσει την απομάκρυνση του πλήθους με κάθε

ασφάλεια, και τίποτε δεν υποδήλωνε ότι ο αρχηγός της αστυνομικής διεύθυνσης του Μείζονος Λονδίνου (*Commissioner of Police of the Metropolis*) θα μπορούσε ή θα όφειλε να τοποθετήσει περισσότερους αστυνομικούς στους δρόμους τη συγκεκριμένη ημέρα. Ένας από τους λόγους που εξηγούν την ανεπάρκεια των δυνάμεων ήταν η άρνηση ενός όχι αμελητέου μέρους του πλήθους να συνεργαστεί με τους αστυνομικούς που σχημάτιζαν τον κλοιό. Καθ' όλη τη διάρκεια του αποκλεισμού των διαδηλωτών στον κλοιό, περίπου 40 % των διαδηλωτών έδειχναν σαφώς εχθρική στάση, προκαλώντας σπρωξίματα, εκτοξεύοντας αντικείμενα ή αρνούμενοι με τον έναν ή τον άλλον τρόπο να συνεργαστούν. Τα άτομα που απείχαν από τέτοιες ενέργειες δεν είχαν διαχωριστεί από τη δραστήρια αυτή μειοψηφία. Ο κλοιός έπρεπε επομένως να διατηρηθεί από αριθμό αστυνομικών επαρκή προκειμένου να μπορέσει να αντισταθεί μια συντονισμένη ώθηση των ατόμων αυτών που επιδίωκαν να εξέλθουν βιαιώς. Ένα πλήθος που θα συνεργαζόταν θα μπορούσε να συγκρατηθεί με λιγότερους αστυνομικούς, γεγονός που θα επέτρεπε να ασχοληθεί ένα μέρος των δυνάμεων με την πλαισίωση της εκκένωσης. Ο δεύτερος λόγος που εξηγεί την ανεπάρκεια των δυνάμεων, είναι ότι άλλες ομάδες ατόμων εκτός του κλοιού δεν υπάκουαν στην αστυνομία και στις οδηγίες της. Οι αστυνομικοί έκαναν το καλύτερο δυνατόν υπό εξαιρετικά δυσχερείς συνθήκες. Οι δυνάμεις που ήσαν απαραίτητες για να πραγματοποιηθεί η εκκένωση του πλήθους στην Oxford Circus χρησιμοποιήθηκαν αναγκαστικά αλλού, με κατάλληλο τρόπο. Αυτό δεν σήμαινε ότι οι αστυνομικοί όφειλαν να επιτρέψουν στο πλήθος που βρισκόταν περιορισμένο στην Oxford Circus να διαλυθεί χωρίς κανέναν έλεγχο. Ανάλογο διάβημα θα ισοδυναμούσε, για την αστυνομία, με άρνηση της υποχρέωσής της να αποτρέψει τη διατάραξη της δημόσιας τάξης, του καθήκοντός της να ενδιαφερθεί για τα τεκταινόμενα, καθώς και της θετικής της υποχρέωσης να προστατεύσει τους διαδηλωτές και τα τρίτα άτομα – συμπεριλαμβανομένων των ίδιων των αστυνομικών– από τον κίνδυνο σοβαρών τραυματισμών, και να διαφυλάξει τις περιουσίες των πολιτών.

29. Δεδομένων των συνθηκών που επικρατούσαν στην Oxford Circus, και ιδιαίτερα των δυσκολιών για την αστυνομία να διαχωρίσει τα ειρηνικά από τα βίαια ή δυνητικά βίαια άτομα εντός του κλοιού, κάθε σχέδιο εκκένωσης διαφορετικό από αυτό που τελικά ακολουθήθηκε θα είχε αποδειχθεί μη πραγματοποιήσιμο. Από τη στιγμή που εφαρμόστηκε ο κλοιός, κάθε διαδικασία ελεγχόμενης αποχώρησης απαιτούσε αναγκαστικά πολύ χρόνο, προτού εκκενωθεί πλήρως το πλήθος. Δεν θα μπορούσε να υπολογίσει κανείς πόσο χρόνο θα χρειαζόταν η επιχείρηση χωρίς τον σωματικό έλεγχο ή τη συλλογή αποδεικτικών στοιχείων, αλλά σε κάθε περίπτωση δεν επρόκειτο για υπόθεση είκοσι λεπτών. Εφόσον κρίθηκε χρήσιμο να συνοδευτεί η διαδικασία την εκκένωσης από σωματικό έλεγχο και συλλογή αποδεικτικών στοιχείων, ήταν φυσικό να διαρκέσει η

επιχείρηση όσο χρειαζόταν από τη στιγμή της επανέναρξής της, στις 19.30, δηλαδή τουλάχιστον μία ή δύο ώρες.

30. Όσον αφορά τον ισχυρισμό του εγκλωβισμού, ο δικαστής Tugendhat εκτίμησε ότι η αστυνομία ορθώς προέβαλε τον λόγο της αναγκαιότητας.

31. Ως προς τις καταγγελίες με βάση το Άρθρο 5, ο δικαστής καταλήγει ότι ο περιορισμός εντός του κλοιού αποτελούσε στέρηση της ελευθερίας όπως ορίζεται στο Άρθρο 5 § 1. Εκτιμώντας όμως ότι πρόθεση της αστυνομίας ποτέ δεν υπήρξε να οδηγήσει στο δικαστήριο όλους όσοι είχαν αποκλειστεί εντός του κλοιού στην Oxford Circus, έκρινε ότι το μέτρο στόχο είχε τη διαχείριση του πλήθους με τρόπο ώστε η αστυνομία να μπορέσει να εντοπίσει και να οδηγήσει στη δικαιοσύνη όλα εκείνα τα άτομα τα οποία δικαιολογημένα μπορούσε να θεωρηθεί ότι είχαν διαπράξει αδικήματα και εκείνα των οποίων η σύλληψη είχε αποδειχθεί αναγκαία προκειμένου να εμποδιστούν να τελέσουν αδικήματα· σύμφωνα με τον δικαστή, αυτό αρκούσε ως απάντηση στις απαιτήσεις του Άρθρου 5 § 1 c).

32. Επιπλέον, ο δικαστής Tugendhat εκτίμησε ότι με δεδομένες τις ασυνήθιστες περιστάσεις της υπόθεσης, δεν υπήρξε προσβολή των δικαιωμάτων της ελευθερίας έκφρασης και της ελευθερίας συγκέντρωσης. Διαπίστωσε ότι κανείς από τους μάρτυρες δεν είχε μπορέσει να εξηγήσει ποιος ήταν ο σκοπός της πορείας προς την Oxford Circus, ούτε τι θα είχε συμβεί εκεί, ή αλλού, εάν δεν είχε τοποθετηθεί ο αστυνομικός κλοιός. Θεώρησε ότι τα κείμενα που είχαν διανεμηθεί προηγουμένως από τους διοργανωτές στόχο είχαν να ενθαρρύνουν τουλάχιστον μια σημαντική μείωση των παρευρισκομένων να επιδοθούν με τον έναν ή τον άλλον τρόπο σε έκτροπα και παράνομες πράξεις, μεταξύ αυτών πιθανότατα και αδικήματα κατά της δημόσιας τάξης όπως πρόκληση συμπλοκών, υλικών ζημιών και κλοπές. Συμπέρανε ότι χωρίς τον αστυνομικό κλοιό θα ήταν πρακτικά αδύνατον σε οποιονδήποτε, μέσα σε αυτές τις συνθήκες γενικευμένης ταραχής, να διαδηλώσει με όλους τους νόμιμους όρους. Εκτίμησε εξάλλου ότι τίποτε δεν αποδείκνυε ότι βρέθηκαν στην Oxford Circus άτομα τα οποία είχαν την πρόθεση να ασκήσουν το δικαίωμά τους στην ελευθερία έκφρασης και τελικά αυτό δεν στάθηκε δυνατόν. Ο δικαστής Tugendhat συμπέρανε λοιπόν ότι η υπόθεση δεν αφορούσε την ελευθερία έκφρασης ή την ελευθερία συνάθροισης, αλλά τη δημόσια τάξη και το δικαίωμα στην ελευθερία, και απέρριψε το σύνολο των καταγγελιών των εναγόντων.

γ) Το Εφετείο

33. Ο δικαστής Tugendhat επέτρεψε στην κα Austin και τον κο Saxby να ασκήσουν έφεση κατά των αποφάσεων του σχετικά με τον ισχυρισμό για παράνομη παρακράτηση και με την καταγγελία βάσει του Άρθρου 5 § 1. Με απόφασή του που εξέδωσε στις 15 Οκτωβρίου 2007 ([2007] EWCA Civ. 989), το Εφετείο απέρριψε το αίτημα των ενδιαφερομένων.

34. Όσον αφορά τον ισχυρισμό για παράνομη παρακράτηση, το Εφετείο εκτίμησε ότι για να προληφθεί ο κίνδυνος διατάραξης της δημόσιας τάξης από άλλους, η αστυνομία ορθώς μπορούσε να λάβει μέτρα τα οποία ενδεχομένως να παρεμπόδισαν ή να περιόρισαν τη νόμιμη άσκηση των δικαιωμάτων αθώων τρίτων μερών, με την επιφύλαξη ότι προηγουμένως είχε προσφύγει σε κάθε άλλο δυνατό μέτρο για να αποτρέψει τη διατάραξη της δημόσιας τάξης και να προστατεύσει τα δικαιώματα των τρίτων, και ότι τα ειλημμένα μέτρα υπήρξαν δικαιολογημένα αναγκαία και ανάλογα της σοβαρότητας των περιστάσεων. Εφαρμόζοντας το κριτήριο αυτό στη συγκεκριμένη υπόθεση, το Εφετείο θεώρησε ότι, δεδομένων των συνθηκών της διαδήλωσης στην Oxford Circus, ο περιορισμός της κας Austin υπήρξε νόμιμος καθότι αναγκαίος προκειμένου να αποτραπεί επικείμενη διατάραξη της δημόσιας τάξης από τρίτους.

35. Αναφορικά με την καταγγελία βάσει του Άρθρου 5, το Εφετείο κατέληξε στο συμπέρασμα ότι η επίμαχη κράτηση δεν αποτελούσε στέρηση ελευθερίας. Ο *Master of the Rolls*, Sir Anthony Clarke, ο οποίος εξέδωσε την απόφαση του Εφετείου, διατύπωσε τους ακόλουθους ισχυρισμούς:

« 102. (...) Πρέπει κατ' αρχάς να προσδιοριστεί εάν οι εφεσιβάλλοντες υπέστησαν εξ αρχής στέρηση της ελευθερίας τους. Για εμάς, είναι προφανές ότι όχι. Η κατάσταση τη στιγμή εκείνη δεν είχε ριζική διαφορά, σε όρους κράτησης, από πολλές άλλες καταστάσεις εγκλεισμού ή φυλάκισης τις οποίες ανέφερε πρωτοδίκως ο δικαστής, και οι οποίες δεν θα θεωρούνταν στέρηση ελευθερίας με την έννοια του Άρθρου 5 § 1. Ένας ποδοσφαιρικός αγώνας αποτελεί ίσως ένα καλό παράδειγμα. Πράγματι, είναι σύνηθες να κρατούνται οι θεατές για ένα χρονικό διάστημα το οποίο μπορεί να παραταθεί, εν μέρει για τη δική τους προστασία, εν μέρει (σε ορισμένες περιπτώσεις) για να αποτραπούν πράξεις βίας, λόγω χάρη συγκρούσεις μεταξύ οπαδών αντίπαλων ομάδων (...) Μπορεί να παραθέσει κανείς και άλλα παραδείγματα (...) κυρίως καταστάσεις όπου οδηγοί αυτοκινήτων αδυνατούν, ενίοτε επί πολλές ώρες, να βγουν από έναν αυτοκινητόδρομο εξαιτίας παρεμβάσεων της αστυνομίας λόγω κάποιου τροχαίου ατυχήματος. Σε παρόμοια περίπτωση, ενδέχεται να υπάρξει ανάγκη να υποχρεώσει η αστυνομία άτομα να παραμείνουν σε ορισμένα μέρη για χρονικό διάστημα μεγαλύτερο από εκείνο που είχε αρχικά προβλεφθεί.

103. Κατά τη γνώμη μας, στην προκειμένη περίπτωση επρόκειτο σαφώς για μια τέτοιου τύπου κατάσταση. Σύμφωνα με τις διαπιστώσεις του δικαστή, η αστυνομία δεν είχε άλλη επιλογή από την τοποθέτηση του κλοιού, όπως και έπραξε. Είχε προβλέψει μια οργανωμένη εκκένωση ύστερα από δύο ή τρεις ώρες, προκειμένου να αποφευχθούν βιαιοπραγίες. Ο δικαστής εξέθεσε τους διάφορους στόχους του μέτρου, συμπεριλαμβανομένης της ασφάλειας και της αποτροπής ποινικών αδικημάτων από ορισμένους διαδηλωτές, πολλοί από τους οποίους δεν κατέστη δυνατόν να ταυτοποιηθούν. Υπό αυτές τις συνθήκες, εκτιμούμε ότι η αρχική τοποθέτηση του κλοιού δεν μπορεί δικαιολογημένα να θεωρηθεί ότι αποτέλεσε αυθαίρετη κράτηση την οποία οι αρχές του Στρασβούργου θα χαρακτήριζαν στέρηση ελευθερίας με την έννοια του Άρθρου 5 § 1. Για τους λόγους αυτούς, εκτιμούμε ότι ο δικαστής διέπραξε σφάλμα επί της αρχής όταν κατέληξε στο συμπέρασμα ότι οι εφεσιβάλλοντες κρατήθηκαν παρ'ανόμως από τις 14:20.

104. Τούτου δοθέντος, υποχρεούμαστε να εξετάσουμε εκ νέου το ζήτημα που παραμένει να διευκρινιστεί: εάν οι ενδιαφερόμενοι κρατήθηκαν παρ'ανόμως στη

συνέχεια. Για εμάς, η απάντηση στην ερώτηση αυτή είναι «όχι». Έτσι, για παράδειγμα, (...) πολλές φορές μέσα στο απόγευμα η αστυνομία έδωσε την εντολή να αρχίσει μια ελεγχόμενη εκκένωση, για να εκτιμηθεί κατόπιν ότι η διαδικασία δεν μπορούσε να ολοκληρωθεί επιτυχώς. (...) Τρεις φορές η απόφαση για τη διάλυση του πλήθους προς τα βόρεια χρειάστηκε να επανεξεταστεί ή να αναιρεθεί εξαιτίας της συμπεριφοράς διαδηλωτών εντός ή εκτός της ζώνης κράτησης, γεγονός που εξηγεί το ότι η τελική φάση της εκκένωσης μπόρεσε να αρχίσει μόλις στις 20:02 (...) Καθ' όλη τη διάρκεια αυτής της περιόδου, οι βιαιοπραγίες υπήρξαν πολυάριθμες, παρότι, πρέπει να το υπογραμμίσουμε, οι προσφεύγοντες δεν είχαν καμία σχέση με αυτές (...) Όπως συμπέρανε ο δικαστής (...) δεν επρόκειτο απλώς για ένα στάσιμο πλήθος διαδηλωτών στην Oxford Circus που περικυκλώθηκε από την αστυνομία και κρατήθηκε επιτόπου επί επτά ώρες. Επικρατούσε μια δυναμική κατάσταση, χαοτική και συγκεχυμένη, όπου εμπλεκόταν επίσης, κινούμενοι γύρω από τον κλοιό, μεγάλος αριθμός άλλων διαδηλωτών που αποτελούσαν σοβαρή απειλή για τη δημόσια τάξη και αντιπροσώπευαν κίνδυνο για τους αστυνομικούς οι οποίοι σχημάτιζαν τον κλοιό και εκείνους που βρίσκονταν στο εσωτερικό του.

105. Υπό αυτές τις συνθήκες, δεν θα μπορούσε δικαιολογημένα να θεωρηθεί ότι μια κατάσταση η οποία, αρχικά, δεν είχε τα χαρακτηριστικά της στέρησης ελευθερίας, μετατράπηκε σε μια ορισμένη στιγμή σε στέρηση ελευθερίας με την έννοια του Άρθρου 5 § 1 της Σύμβασης. Ως εκ τούτου, αντιθέτως με τον δικαστή, εμείς καταλήγουμε στο συμπέρασμα ότι, δεδομένων συνολικά των συνθηκών της περίπτωσης, δεν υπήρξε αυθαίρετη στέρηση ελευθερίας με την έννοια που ορίζει η Σύμβαση.»

δ) Η Βουλή των λόρδων

36. Η κα Austin, όπως και ο κος Saxby, έλαβαν την άδεια να προσφύγουν στη Βουλή των λόρδων αναφορικά με τα ζητήματα που απορρέουν από το Άρθρο 5 § 1 της Σύμβασης. Το Ανώτατο Δικαστήριο εξέτασε την υπόθεση στις 24 και 25 Νοεμβρίου 2008. Στις 28 Ιανουαρίου 2009, εξέδωσε ομόφωνη απόφαση με την οποία απέρριπτε την προσφυγή με το αιτιολογικό ότι, εφόσον η πρώτη προσφεύγουσα δεν στερήθηκε την ελευθερία της, το Άρθρο 5 § 1 δεν έβρισκε εφαρμογή ([2009] UKHL 5).

37. Ο λόρδος Hope of Craighead, με τον οποίο δήλωσαν ότι συμφωνούν όλοι οι υπόλοιποι λόρδοι, προσδιόρισε ως ακολούθως την ερμηνεία του για την έννοια της «στέρησης ελευθερίας»:

« 23. Η εφαρμογή του Άρθρου 5 § 1 στα μέτρα ελέγχου του πλήθους είναι ένα ζήτημα σχετικά με το οποίο, όπως φαίνεται, το Δικαστήριο του Στρασβούργου ποτέ έως τώρα δεν έχει κληθεί να αποφανθεί. Επίσης, δεν υπάρχουν συγκεκριμένες κατευθυντήριες γραμμές προκειμένου να καθορίζεται εάν το Άρθρο 5 § 1 ισχύει όταν η αστυνομία περιορίζει τις μετακινήσεις ατόμων με μοναδικό σκοπό να αποτρέψει σωματικές ή υλικές βλάβες. Η αναγκαιότητα της υιοθέτησης τέτοιων μέτρων προς το γενικό συμφέρον, ωστόσο, δεν είναι κάτι νέο. Παρόμοια μέτρα αποδεικνύονται λόγου χάρη συχνά απαραίτητα κατά τη διάρκεια ποδοσφαιρικών αγώνων, προκειμένου να εξασφαλιστεί ότι οι οπαδοί των δύο ομάδων δεν θα έλθουν σε καταστάσεις σύγκρουσης που μπορεί να οδηγήσουν στη βία. Περιορισμοί στην ελευθερία κίνησης μπορούν επίσης να επιβληθούν από την αστυνομία σε οδηγούς αυτοκινήτων προς το συμφέρον της οδικής ασφάλειας ύστερα από κάποιο τροχαίο ατύχημα, ή για την αποτροπή του κόσμου να πλησιάσει πολύ κοντά σε μια πυρκαγιά ή στον τόπο μιας

τρομοκρατικής ενέργειας. Σημειώνουμε ότι έως τώρα ποτέ κανείς δεν ισχυρίστηκε ότι παρόμοιοι περιορισμοί, εφόσον είναι ανάλογοι προς τις συνθήκες και όχι αυθαίρετοι, είναι αντίθετοι προς το Άρθρο 5 § 1.

24. Μπορούμε να εκτιμήσουμε ότι, συγκριτικά με τα παραδείγματα τα οποία μόλις ανέφερα, οι περιορισμοί που είχε ως συνέπεια ο αστυνομικός κλοιός ο οποίος επιβλήθηκε στη συγκεκριμένη περίπτωση ήταν ανωτάτου επιπέδου και έντασης. Αλλά ο λόρδος Pannick QC υποστήριξε, εκ μέρους της υπεράσπισης, ότι δεν θα μπορούσε δικαιολογημένα να αγνοηθεί ο σκοπός του περιοριστικού μέτρου ή οι συνθήκες υπό τις οποίες αυτό ελήφθη. Κατ' αυτόν, κανείς δεν είχε στο μυαλό του την ίδια την ιδέα της κράτησης, και ποτέ δεν θα είχε γίνει λόγος για στέρηση ελευθερίας εάν ο κλοιός είχε τεθεί μόνο για είκοσι λεπτά. Το γεγονός ότι ο κλοιός διατηρήθηκε για πολύ μεγαλύτερο διάστημα δεν θα έπρεπε σύμφωνα με τον ίδιο να κάνει καμία διαφορά, εφόσον το ότι δεν στάθηκε δυνατόν να απελευθερωθεί κάποιος από τον κλοιό νωρίτερα οφειλόταν σε συνθήκες ανεξάρτητες από τη θέληση της αστυνομίας. Για να καθοριστεί εάν στην προκειμένη περίπτωση το μέτρο που ελήφθη βρισκόταν εντός του πεδίου εφαρμογής του Άρθρου 5 § 1, θα έπρεπε να σταθμίσει κανείς προσεκτικά το βάρος των ατομικών δικαιωμάτων και των συμφερόντων του κοινωνικού συνόλου. Θα έπρεπε ασφαλώς να ληφθεί πολύ σοβαρά υπόψη το γεγονός ότι το Άρθρο 5 θεσπίζει ένα θεμελιώδες δικαίωμα υψίστης σημασίας, αλλά η αδυναμία να δικαιολογηθεί μια παραβίαση του δικαιώματος αυτού πέραν των περιπτώσεων που απαριθμούνται στις υποπαραγράφους α) έως στ) απλώς υπογραμμίζει την ανάγκη να τεθούν προσεκτικά τα όρια του πεδίου εφαρμογής του.

25. Η κα Williams QC αντιθέτως υπογράμμισε, εκ μέρους της ενάγουσας, ότι ο σκοπός του μέτρου είναι άσχετος. Σύμφωνα με την ίδια, ο αναγκαίος και αναλογικός χαρακτήρας του μέτρου αποτελεί ασφαλώς προϋπόθεση για να καθοριστεί η νομιμότητά του για τους σκοπούς των υποπαραγράφων α) έως στ) του Άρθρου 5 § 1, αλλά τίποτε περαιτέρω. Δεν υπάρχει τίποτε να σταθμιστεί όταν πρόκειται για το αρχικό ερώτημα της εφαρμοσιμότητας του Άρθρου 5 § 1 στα μέτρα που υιοθετήθηκαν από την αστυνομία. Ο σκοπός του μέτρου και στάθμιση θα ήταν ζητήματα που θα αφορούσαν την εξέταση των περιπτώσεων που απαριθμούνται στις υποπαραγράφους α) έως στ).

Ο σκοπός πρέπει να ληφθεί υπόψη;

26. Εξυπακούεται ότι σε κάθε περίπτωση η απόφαση για το εάν υπήρξε στέρηση ελευθερίας εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από τα γεγονότα της υπόθεσης. Οι αποφάσεις σχετικά με την εφαρμογή του Άρθρου 5 που υπαγορεύονται εξ ολοκλήρου από τα γεγονότα δεν είναι ιδιαίτερα χρήσιμες. Εκείνες, αντιθέτως, που μπορεί να θεωρηθεί ότι αντικατοπτρίζουν τα ζητήματα αρχής, παρουσιάζουν ένα ενδιαφέρον. Στην προκειμένη περίπτωση, μπορούμε να αντλήσουμε διδάγματα από ορισμένες εξ αυτών των αποφάσεων, προκειμένου να καθορίσουμε σε ποιον βαθμό πρέπει να λάβουμε υπόψη τον σκοπό του εν λόγω μέτρου, όταν εξετάζουμε εάν εμπίπτει ή όχι στο πεδίο εφαρμογής του Άρθρου 5 § 1.

27. Εάν ο σκοπός αποτελεί στοιχείο που πρέπει να ληφθεί υπόψη, αυτό πρέπει να γίνεται ώστε να επιτρέπεται η στάθμιση όσων το μέτρο επιδιώκεται να επιτύχει και των συμφερόντων του ενδιαφερομένου ατόμου. Η ιδέα ότι μια τέτοια στάθμιση θα έπρεπε να πραγματοποιείται στο αρχικό στάδιο, όταν δηλαδή εξετάζεται η εφαρμοσιμότητα του Άρθρου 5 § 1, δεν προκύπτει καθ' οιονδήποτε τρόπο από τις υποθέσεις *Engel κατά Κάτω Χωρών* (n° 1) ([1976] 1 EHRR 647) ή *Guzzardi κατά Ιταλίας* ([1980] 3 EHRR 333) και δεν μπορεί με κανέναν τρόπο να βασιστεί στην ίδια

τη διατύπωση της διάταξης. Νομίζω ωστόσο ότι υπάρχουν στη νομολογία του Δικαστηρίου επαρκή στοιχεία που υποδεικνύουν ότι το ζήτημα της στάθμισης είναι συμφυές με τις έννοιες τις οποίες θεσπίζει η Σύμβαση, και ότι τα στοιχεία αυτά διαδραματίζουν έναν ρόλο όταν πρόκειται για την εξέταση της εμβέλειας των σημαντικότερων θεμελιωδών δικαιωμάτων τα οποία προασπίζουν τη σωματική ασφάλεια του ατόμου.»

Ο λόρδος Hope αναφέρθηκε εν συνεχεία περιληπτικά σε ορισμένες κρίσεις και αποφάσεις του Δικαστηρίου και της Επιτροπής, κυρίως για τις εξής υποθέσεις: *X κατά Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας*, n° 8819/79, απόφαση της Επιτροπής της 19 Μαρτίου 1981, *Αποφάσεις και αναφορές* (DR) 24, σελ. 158· *Guenat κατά Ελβετίας*, n° 24722/94, απόφαση της Επιτροπής της 10 Απριλίου 1995, DR 81-B, σελ. 13· *H.M. κατά Ελβετίας*, n° 39187/98, CEDH 2002-II· *Nielsen κατά Δανίας*, 28 Νοεμβρίου 1988, σειρά A n° 144· *Soering κατά Ηνωμένου Βασιλείου*, 7 Ιουλίου 1989, σειρά A n° 161· *O'Halloran και Francis κατά Ηνωμένου Βασιλείου* [GC], n°s 15809/02 και 25624/02, CEDH 2007-III· και *N. κατά Ηνωμένου Βασιλείου* [GC], n° 26565/05, CEDH 2008. Διατύπωσε τα ακόλουθα συμπεράσματα:

« 34. Εκτιμώ λοιπόν ότι υπάρχει περιθώριο, ακόμη και στην περίπτωση των θεμελιωδών δικαιωμάτων στην εφαρμογή των οποίων η Σύμβαση δεν επιτρέπει κανέναν περιορισμό, για μια ρεαλιστική προσέγγιση που να λαμβάνει πλήρως υπόψη όλες τις περιστάσεις. Το Άρθρο 5 δεν αναφέρει τα συμφέροντα της δημόσιας ασφάλειας ή της διαφύλαξης της δημόσιας τάξης σε καταστάσεις που δικαιολογούν ενδεχόμενη στέρηση της ελευθερίας. Αυτό έρχεται σε σαφή αντίθεση με την παράγραφο 2 του Άρθρου 10, που προβλέπει ρητά ότι τα κίνητρα αυτά μπορούν να φέρνουν διαβαθμίσεις στο δικαίωμα της ελευθερίας έκφρασης. Όμως, η σημασία η οποία πρέπει να αποδίδεται, με βάση το Άρθρο 5, στα μέτρα που λαμβάνονται προς το συμφέρον της δημόσιας ασφάλειας απορρέει από το Άρθρο 2 της Σύμβασης, αφού η ζωή των ανθρώπων που έχουν παρασυρθεί μέσα στη βία του όχλου θα μπορούσε να απειληθεί εάν η αστυνομία αδυνατούσε να υιοθετήσει μέτρα ελέγχου του πλήθους. Εδώ πρόκειται για μια κατάσταση όπου η αναζήτηση μιας ορθής ισορροπίας είναι αναγκαία, προκειμένου τα δύο αντίθετα μεταξύ τους αυτά θεμελιώδη δικαιώματα να μπορέσουν να ασκηθούν παράλληλα. Για το πεδίο εφαρμογής που βρίσκει το Άρθρο 5 όσον αφορά τα μέτρα ελέγχου του πλήθους οφείλει κανείς, φυσικά, να λάβει υπόψη του τόσο τα ατομικά δικαιώματα όσο και το κοινό συμφέρον. Έτσι, κάθε μέτρο πρέπει να λαμβάνεται με καλή πίστη και να είναι ανάλογο προς τις συνθήκες που το κατέστησαν αναγκαίο. Αυτό είναι θεμελιώδες για την προάσπιση της βασικής αρχής ότι καμία ενέργεια που προσβάλλει το δικαίωμα ενός ατόμου στην ελευθερία δεν πρέπει να είναι αυθαίρετη. Ωστόσο, όταν πληρούνται οι προϋποθέσεις, ορθώς μπορεί κανείς να καταλήξει στο συμπέρασμα ότι τα μέτρα ελέγχου πλήθους που λαμβάνονται προς όφελος του κοινού συμφέροντος δεν παραβιάζουν τα δικαιώματα τα οποία αναγνωρίζει το Άρθρο 5 στα άτομα που αποτελούν το πλήθος του οποίου η ελευθερία κίνησης περιορίζεται από τα μέτρα αυτά.»

Ο λόρδος Neuberger of Abbotsbury εκτίμησε επίσης ότι δεν υπήρξε στέρηση ελευθερίας. Ανέφερε τα εξής:

« 58. Η αστυνομία έχει την υποχρέωση να διατηρεί την τάξη σε περίπτωση κινδύνου αναταραχών και να λαμβάνει εύλογα μέτρα για να αποτρέπει σοβαρή διατάραξη της δημόσιας τάξης, ιδιαίτερα όταν υφίσταται κίνδυνος άσκησης βίας κατά

προσώπων ή περιουσιών. Σε ορισμένες περιστάσεις, ένας άνθρωπος που γνωρίζει ότι ζει σε μια σύγχρονη δημοκρατία αναμένει εύλογα ότι μπορεί να περιοριστεί, ή τουλάχιστον παραδέχεται ότι νομίμως κρατήθηκε από την αστυνομία σε περιορισμένο χώρο. Έτσι, εάν ένα άτομο πνευματικά διαταραγμένο ή σε κατάσταση μέθης περιφερόταν σε ένα κτίριο κρατώντας ένα περίστροφο, θα ήταν νόμιμο και μάλιστα επιθυμητό να λάβει η αστυνομία μέτρα ώστε οι άνθρωποι στη γύρω περιοχή να παραμείνουν περιορισμένοι στον χώρο όπου βρίσκονται, ενδεχομένως και για αρκετές ώρες, έστω και αν έπρεπε να συνωστιστούν πολλοί μέσα σε ένα μικρό δωμάτιο. Κατά τρόπο ανάλογο, όταν πρόκειται για οπαδούς αντίπαλων ομάδων κατά τη διάρκεια ενός ποδοσφαιρικού αγώνα, η αστυνομία γενικά φροντίζει, και προφανώς πράττει ορθώς, να κρατά χωριστά τις δύο ομάδες προκειμένου να αποφευχθεί η βία και τα έκτροπα. Αυτό συχνά απαιτεί τον περιορισμό της μιας ομάδας οπαδών ή και των δύο σε χώρο σχετικά στενό, για χρονικό διάστημα όχι αμελητέο. Ομοίως, σε περίπτωση τροχαίου ατυχήματος, είναι εξαιρετικά σύνηθες και απολύτως φυσιολογικό να υποχρεώνει η αστυνομία τους οδηγούς να σταματήσουν την κίνηση των οχημάτων τους και να παραμείνουν μέσα σε αυτά, συχνά για περισσότερο από μία ή δύο ώρες. Σε όλες αυτές τις καταστάσεις, τα μέτρα περιορισμού που λαμβάνει η αστυνομία στόχο έχουν να διασφαλίσουν την προστασία των ατόμων τα οποία αφορούν και να αποτρέψουν σωματικές και υλικές επιθέσεις.

59. Θεωρώ λοιπόν ότι και στην περίπτωση μιας διαδήλωσης, ιδιαίτερα όταν υπάρχουν λόγοι να κρίνει κανείς ότι θα προκληθούν στο πλαίσió της ταραχές και βιαιοπραγίες, μπορεί κανείς να αναμένει από πλευράς της αστυνομίας, και μάλιστα ορισμένες φορές να το απαιτεί, να λάβει μέτρα προκειμένου να εγγυηθεί ότι θα αποφευχθούν τέτοιες ταραχές ή βιαιοπραγίες, ή τουλάχιστον ότι θα περιοριστούν στο ελάχιστο. Παρόμοια μέτρα ενδέχεται συχνά να περιλαμβάνουν περιορισμούς στην ελευθερία κίνησης των διαδηλωτών, και ενίοτε και των περαστικών που βρίσκονται τυχαία μέσα στη διαδήλωση. Σε ορισμένες περιπτώσεις, κάτι τέτοιο μπορεί να έχει ως αποτέλεσμα να παραμείνουν άνθρωποι περιορισμένοι σε σχετικά στενό χώρο για κάποιο χρονικό διάστημα.

60. Σε παρόμοιες συνθήκες, δεν μου φαίνεται ρεαλιστικό να ισχυρίζεται κανείς ότι το Άρθρο 5 μπορεί να βρει εφαρμογή, με την επιφύλαξη –και πρόκειται για σημαντική επιφύλαξη– ότι οι ενέργειες της αστυνομίας είναι ανάλογες των περιστάσεων και δικαιολογημένες, και ότι ο βαθμός όχλησης και η διάρκεια του μέτρου του περιορισμού θα είναι τα ελάχιστα αναγκαία σε σχέση με τον στόχο που πρέπει να επιτευχθεί, δηλαδή την πρόληψη βίας και σοβαρής διατάραξης της δημόσιας τάξης.

61. Η δικηγόρος της ενάγουσας υπεραμύνθηκε της ιδέας ότι, τουλάχιστον για ορισμένα από τα αναφερθέντα παραδείγματα, η συγκατάθεση των ατόμων τα οποία αφορά το μέτρο του περιορισμού μπορεί να θεωρηθεί δεδομένη. Δεν είμαι βέβαιος ότι η ανάλυση αυτή είναι ικανοποιητική, έστω και μόνον επειδή δεν μπορεί να εφαρμοστεί στις περιπτώσεις ατόμων που ενδεχομένως ενημερώνουν την αστυνομία ότι αρνούνται να κρατηθούν σε περιορισμό, εκτός εάν πρέπει να θεωρηθεί ότι η συναίνεση δεν είναι εκούσια ή εμπίπτει σε ένα αμάχητο τεκμήριο. Σε κάθε περίπτωση, εάν το τεκμήριο της συναίνεσης συνιστά μια κατάλληλη βάση για να δικαιολογηθεί ένα μέτρο περιορισμού σύμφωνα με το Άρθρο 5, τότε θεωρώ ότι θα μπορούσε κανείς να δικαιολογήσει το μέτρο που ελήφθη στη συγκεκριμένη περίπτωση λέγοντας ότι ο καθένας που κατεβαίνει στον δρόμο, ιδίως όταν πρόκειται για μια διαδήλωση η οποία ενέχει αυξημένο κίνδυνο σοβαρής βίας, πρέπει να θεωρείται ότι έχει συναινέσει στην πιθανότητα να κρατηθεί από την αστυνομία, εάν

το μέτρο της κράτησης είναι ένα εύλογο και αναλογικό μέτρο για την πρόληψη της βίας και της σοβαρής διατάραξης της δημόσιας τάξης.

62. Έτσι, συμφωνώντας με το Εφετείο, θα έλεγα ότι, υπό το φως των διαπιστώσεων του δικαστή όπως συνοψίζονται στην παράγραφο [57] παραπάνω, οι ενέργειες της αστυνομίας στη συγκεκριμένη περίπτωση δεν αποτέλεσαν προσβολή των δικαιωμάτων της ενάγουσας τα οποία εγγύεται το Άρθρο 5. Το χαρακτηριστικό της υπόθεσης αυτής που μπορεί να προκαλέσει ιδιαίτερες ανησυχίες είναι η διάρκεια της περιόδου κράτησης, που ήταν σχεδόν επτά ώρες. Ωστόσο, δεδομένου του συμπεράσματός μου ότι ένα εύλογο και ανάλογο των συνθηκών μέτρο περιορισμού, αναγκαίο για την πρόληψη σοβαρής βίας και διατάραξης της δημόσιας τάξης, δεν παραβιάζει το Άρθρο 5, θεωρώ δύσκολο να παραδεχτώ ότι απλώς και μόνο το γεγονός ότι η περίοδος της κράτησης υπήρξε αφύσικα μακρά δύναται, αφ' εαυτού, να μετατρέψει μια κατάσταση που διαφορετικά δεν θα ενέπιπτε στο Άρθρο 5, σε μια κατάσταση η οποία να εμπίπτει στη συγκεκριμένη διάταξη. Νομίζω ότι η άποψη αυτή στηρίζεται κατά κάποιον τρόπο στις υποθέσεις όπου κρίθηκε ότι η κράτηση σε φυλακή εμπίπτει στο Άρθρο 5 έστω και αν ήταν μικρής διάρκειας (βλέπε, για παράδειγμα, *Novotka κατά Σλοβακίας* – προσφυγή n° 47244/99, 4 Νοεμβρίου 2003).

63. Όπως αναφέρθηκε και παραπάνω, θεωρώ ότι η πρόθεση της αστυνομίας θα πρέπει να λαμβάνεται υπόψη, ιδιαίτερα στις μη τυπικές υποθέσεις, όπως αυτή που εξετάζεται εδώ, και όταν η πρόθεση αυτή απορρέει προδήλως από τις εξωτερικές περιστάσεις. Εάν φαινόταν, λόγου χάρη, ότι η αστυνομία είχε διατηρήσει τον κλοιό πέρα από τον αναγκαίο χρόνο για να διαχειριστεί το πλήθος, με σκοπό να τιμωρήσει τους διαδηλωτές ή να τους «δώσει ένα μάθημα», αυτό θα προκαλούσε, κατά τη γνώμη μου, πολύ διαφορετική θεώρηση των πραγμάτων. Θα υπήρχε τότε, κατ' εμέ, μια στερεή βάση για να θεωρήσουμε τη διατήρηση του κλοιού κράτηση με την έννοια που δίνει το Άρθρο 5. Ωστόσο, όπως προκύπτει από τις σαφείς και λεπτομερείς διαπιστώσεις του δικαστή, οι οποίες ορθώς δεν αμφισβητήθηκαν στο Εφετείο, τίποτα τέτοιο δεν μπορεί να υποστηριχθεί για την προκειμένη περίπτωση.

64. Εξάλλου, καλό είναι να κρατήσουμε στον νου μας ότι –κατά τη γνώμη μου τουλάχιστον– εάν στο μέτρο που ελήφθη στη συγκεκριμένη περίπτωση υπήρχε κράτηση με την έννοια που δίνει το Άρθρο 5, η αστυνομία δεν θα μπορούσε, δεδομένου του συλλογισμού που ανέπτυξε το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο στην υπόθεση *Lawless κατά Ιρλανδίας* (n° 3) (1961 1 EHRR 15), να δικαιολογήσει την κράτηση αυτή επικαλούμενη τις εξαιρέσεις που προβλέπονται στις υποπαραγράφους β) και γ) του Άρθρου 5 § 1. Το γεγονός ότι το επίδικο μέτρο του περιορισμού δεν θα μπορούσε να δικαιολογηθεί με βάση καμία από τις εξαιρέσεις που προβλέπονται στις υποπαραγράφους α) έως στ) ενισχύει την πεποίθησή μου ότι το μέτρο αυτό δεν μπορεί απλώς να θεωρηθεί κράτηση με την έννοια του Άρθρου 5. Θα το έβρισκα πολύ περίεργο εάν η αστυνομία δεν είχε τη δυνατότητα να ενεργεί όπως το έπραξε υπό τις συνθήκες της συγκεκριμένης περίπτωσης, χωρίς να θίγονται τα δικαιώματα που εγγύεται το Άρθρο 5 σε εκείνους τους οποίους αφορά το μέτρο.»

Ο λόρδος Carswell συμμερίστηκε τις παρατηρήσεις του λόρδου Hope, και ο λόρδος Scott of Foscote συμφώνησε με τον λόρδο Hope και τον λόρδο Neuberger, υπογραμμίζοντας ότι «ο σκοπός του μέτρου του εγκλεισμού ή του περιορισμού των κινήσεων και οι προθέσεις των ατόμων που είχαν την ευθύνη της επιβολής του κατατάσσονται πολύ ψηλά στις συνθήκες που θα

πρέπει να ληφθούν υπόψη προκειμένου να εκδοθεί μια απόφαση» για το εάν υπήρξε ή όχι στέρηση ελευθερίας.

Ο λόρδος Walker of Gestinghope συμφώνησε με τον λόρδο Hope, αλλά προσέθεσε σε μια «υποσημείωση» τις ακόλουθες παρατηρήσεις:

« 43. Στις παραγράφους 26 και εξής της γνωμοδότησής του, ο λόρδος Hope θέτει το ερώτημα: «Ο σκοπός πρέπει να ληφθεί υπόψη;». Το συμπέρασμά του διατυπώνεται με μεγάλη προσοχή: εξηγεί (στην παράγραφο 34) ότι υπάρχει περιθώριο, ακόμη και στην περίπτωση των θεμελιωδών δικαιωμάτων, για μια ρεαλιστική προσέγγιση λαμβανομένων πλήρως υπόψη των συνθηκών στο σύνολό τους. Νομίζω ότι έχει δίκαιο να είναι προσεκτικός σε αυτό το σημείο. Το Δικαστήριο του Στρασβούργου έχει επανειλημμένως καταστήσει σαφές ότι όλες οι συνθήκες μπορεί να είναι σχετικές με το ερώτημα εάν υπήρξε ή όχι στέρηση ελευθερίας σε μια περίπτωση (βλέπε, λόγου χάρη, την υπόθεση *H.M. κατά Ελβετίας* (2004 38 EHRR 314, § 42) : (...). Έχει ενδιαφέρον να σημειωθεί ότι τα στοιχεία που απαριθμούνται στο προαναφερθέν απόσπασμα της υπόθεσης *H.M.*, παρότι είναι τόσο πολλά, δεν περιλαμβάνουν τον σκοπό του μέτρου.

44. Ο σκοπός ενός μέτρου περιορισμού που μπορεί δικαιολογημένα να θεωρηθεί στέρηση ελευθερίας αποτελεί γενικά ένα στοιχείο σχετικό, όχι για να προσδιοριστεί εάν έχει υπερβληθεί το όριο, αλλά για να εκτιμηθεί εάν ο περιορισμός μπορεί να δικαιολογηθεί με βάση τις υποπαραγράφους α) έως στ) του Άρθρου 5 § 1 (βλέπε, λόγου χάρη, όσον αφορά το Άρθρο 5 § 1 ε), τις ακόλουθες υποθέσεις: *Nielsen κατά Δανίας* ([1988] 11 EHRR 175)· *Litwa κατά Πολωνίας* ([2001] 33 EHRR 1267)· *Wall κατά Σουηδίας* (10 Δεκεμβρίου 2002), απόφαση επί του παραδεκτού, n° 41403/98· *H.M. κατά Ελβετίας* (όπου παραπάνω)· *H.L. κατά Ηνωμένου Βασιλείου* ([2005] 40 EHRR 32)· *Enhorn κατά Σουηδίας* ([2005] 41 EHRR 633)· και *Storck κατά Γερμανίας* ([2006] 43 EHRR 96). Στην περίπτωση ενός μέτρου περιορισμού που συνιστά στέρηση ελευθερίας και προσβολή στην ασφάλεια του προσώπου, οι καλές προθέσεις δεν θα ήταν δυνατόν να αντισταθμίσουν την απουσία δικαιολόγησης του μέτρου βάσει μιας ή άλλης από τις εξαιρέσεις που απαριθμούνται στο Άρθρο 5 § 1, υποπαραγράφοι α) έως στ), οι οποίες θα πρέπει να ερμηνεύονται αυστηρά.

45. Πολλές από αυτές τις υποθέσεις που σχετίζονται με το Άρθρο 5 § 1 ε) εγείρουν επίσης ερωτήματα σχετικά με τη ρητή ή έμμεση συναίνεση (στην εισαγωγή σε ένα ψυχιατρικό ίδρυμα ή σε οίκο ευγηρίας). Φαίνεται ότι θα μπορούσε κανείς σήμερα να θέσει υπό αμφισβήτηση ορισμένες παλιές αποφάσεις, στον βαθμό που βασίστηκαν στα «γονεϊκά δικαιώματα» (ιδιαίτερα η απόφαση στην υπόθεση *Nielsen*, όπου το Δικαστήριο είχε αποφασίσει με εννέα ψήφους έναντι επτά ότι η εισαγωγή ενός αγοριού 12 ετών σε ψυχιατρική μονάδα δεν συνιστούσε στέρηση ελευθερίας, λόγω των «γονεϊκών δικαιωμάτων» της μητέρας του). Η απόφαση στην υπόθεση *Storck* θεωρώ ότι έστειλε ένα σαφές μήνυμα υπέρ μιας διαφορετικής προσέγγισης της προσωπικής αυτονομίας των νέων ανθρώπων (παρότι η δυστυχής ενάγουσα στην υπόθεση αυτή ήταν 18 ετών κατά τη στιγμή του εξαναγκασμού της σε λήψη φαρμάκων σε μονάδα εγκλεισμού μιας κλινικής στη Βρέμη, ενός μέτρου για το οποίο κέρδισε μια εξαιρετικά υψηλή αποζημίωση για ηθική βλάβη).

46. Αισθάνομαι επίσης μια κάποια δυσφορία για την απόφαση επί του παραδεκτού της υπόθεσης *X κατά Γερμανίας* που εκδόθηκε στις 19 Μαρτίου 1981 (προσφυγή n° 8119/79): τα αστυνομικά τμήματα μπορούν να αποτελέσουν μέρη τρομακτικά για οποιονδήποτε, ιδιαίτερα για τα παιδιά, και φαίνεται αρκετά υποκριτικό να λέγεται ότι

« (...) στην παρούσα υπόθεση [η ενέργεια της αστυνομίας] δεν είχε στόχο τη φυλάκιση των παιδιών, αλλά απλώς την άντληση πληροφοριών για το πώς τα παιδιά απέκτησαν τα αντικείμενα που βρέθηκαν στην κατοχή τους και σχετικά με τις κλοπές που συνέβησαν πρόσφατα στο σχολικό κτίριο.»

47. Με αυτά τα δεδομένα, ωστόσο, καταλήγω στο συμπέρασμα ότι το βασικό ερώτημα που πρέπει να τεθεί στην προκειμένη περίπτωση είναι το εξής: τι έκαναν οι αστυνομικοί στην Oxford Circus την 1^η Μαΐου 2001; Περί τίνος επρόκειτο; Η απάντηση είναι, όπως εξήγησε και ο λόρδος Hope στην πληρέστατη περίληψή του των αναμφισβήτητων συμπερασμάτων του δικαστή, ότι η αστυνομία είχε επιδοθεί σε μια ασυνήθιστα δύσκολη άσκηση ελέγχου ενός πλήθους, με σκοπό να αποτρέψει σωματικές και υλικές επιθέσεις. Οι έμπειροι αστυνομικοί που διεξήγαν τις επιχειρήσεις ήταν αποφασισμένοι να αποφύγουν μια καταστροφή ανάλογη εκείνης που συνέβη στην Red Lion Square στις 15 Ιουνίου 1974. Σκοπός τους ήταν να διαλύσουν το πλήθος, και το γεγονός ότι η υλοποίηση αυτού του σχεδίου χρειάστηκε πολύ περισσότερο χρόνο από όσο υπολόγιζαν οφείλεται σε συνθήκες ανεξάρτητες της θελήσεώς τους.»

Ο ΝΟΜΟΣ

I. ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΗΝ ΕΙΚΑΖΟΜΕΝΗ ΠΑΡΑΒΙΑΣΗ ΤΟΥ ΑΡΘΡΟΥ 5 § 1 ΤΗΣ ΣΥΜΒΑΣΗΣ

38. Οι προσφεύγοντες ισχυρίζονται ότι στερήθηκαν την ελευθερία τους κατά παραβίαση του Άρθρου 5 § 1 της Σύμβασης, που έχει ως εξής:

« 1. Καθένας έχει δικαίωμα στην προσωπική ελευθερία και ασφάλεια. Κανείς δεν επιτρέπεται να στερείται την ελευθερία του, εκτός από τις ακόλουθες περιπτώσεις και σύμφωνα με τη διαδικασία που προβλέπει ο νόμος:

α) τη νόμιμη κράτηση προσώπου ύστερα από καταδίκη του από αρμόδιο δικαστήριο·

β) τη νόμιμη σύλληψη ή κράτηση προσώπου λόγω μη συμμόρφωσής του με τη νόμιμη διαταγή δικαστηρίου ή προκειμένου να εξασφαλιστεί οποιαδήποτε υποχρέωση προβλέπεται από τον νόμο·

γ) η νόμιμη σύλληψη ή κράτηση προσώπου προκειμένου να οδηγηθεί ενώπιον της αρμόδιας δικαστικής αρχής σε περίπτωση βάσιμης υπόνοιας ότι έχει διαπράξει αδίκημα, ή όταν κρίνεται βασίμως αναγκαίο να αποτραπεί το πρόσωπο αυτό από τη διάπραξη αδικήματος ή από τη διαφυγή κατόπιν διάπραξης αδικήματος·

δ) την κράτηση ανηλίκου με νόμιμη απόφαση για λόγους εκπαιδευτικής επιτήρησης ή τη νόμιμη κράτησή του προκειμένου να οδηγηθεί ενώπιον της αρμόδιας δικαστικής αρχής·

ε) τη νόμιμη κράτηση προσώπων για την αποτροπή μετάδοσης μεταδοτικών ασθενειών, προσώπων ψυχικά ασθενών, αλκοολικών, τοξικομανών ή επαίτων·

στ) τη νόμιμη σύλληψη ή κράτηση προσώπου για να αποτραπεί παράνομη είσοδος του στη χώρα, ή προσώπου κατά του οποίου εκκρεμεί διαδικασία απέλασης ή έκδοσης.»

39. Η Κυβέρνηση υποστηρίζει ότι δεν υπήρξε στέρηση ελευθερίας και ότι το Άρθρο 5 § 1 δεν βρίσκει επομένως πεδίο εφαρμογής. Επικουρικώς, ισχυρίζεται ότι εάν υπήρξε στέρηση ελευθερίας ήταν σύμφωνη με τις υποπαραγράφους β) ή/και γ) της διάταξης αυτής.

A. Θέση των αντιδίκων

1. Η Κυβέρνηση

40. Η Κυβέρνηση εκτιμά ότι η αστυνομία δεν στέρησε την ελευθερία των προσφευγόντων με βάση το Άρθρο 5 § 1. Υπογραμμίζει ότι μια από τις εγγενείς θεμελιώδεις αρχές της Σύμβασης απαιτεί τη διατήρηση μιας ορθής ισορροπίας ανάμεσα στη διαφύλαξη των συμφερόντων της κοινότητας και την προάσπιση των δικαιωμάτων των ατόμων. Η αναγκαιότητα της αναζήτησης μιας τέτοιας ισορροπίας απαντά σε όλη τη νομολογία του Δικαστηρίου, και θα έπρεπε επίσης να λαμβάνεται υπόψη όταν πρόκειται να κριθεί εάν σε κάποια περίπτωση υπήρξε στέρηση ελευθερίας. Το Άρθρο 5 § 1 της Σύμβασης, αντίθετα με τα Άρθρα 8 έως 11, δεν διαφοροποιείται με κάποια διάταξη που να προβλέπει γενικούς λόγους δικαιολόγησης· θα ήταν επομένως σημαντικό να μην διευρύνεται υπερβολικά η έννοια της «στέρησης ελευθερίας».

41. Οι αρχές που μπορούν να εφαρμοστούν για να προσδιοριστεί εάν υπήρξε στέρηση ελευθερίας ορίστηκαν για πρώτη φορά στην υπόθεση *Engel και άλλοι κατά Κάτω Χωρών* (8 Ιουνίου 1976, §§ 58-59, σειρά A n° 22), επαναλήφθηκαν κατόπιν στην υπόθεση *Guzzardi κατά Ιταλίας* (6 Νοεμβρίου 1980, §§ 92-93, σειρά A n° 39) και σε πολλές άλλες υποθέσεις μεταγενέστερα. Προκύπτει ξεκάθαρα από αυτή τη νομολογία ότι το ερώτημα εάν υπήρξε ή όχι στέρηση ελευθερίας πρέπει να απαντάται ανάλογα με τα ιδιαίτερα γεγονότα κάθε υπόθεσης. Η διάρκεια του μέτρου είναι ένας παράγοντας που θα πρέπει να λαμβάνεται υπόψη, αλλά το γεγονός ότι το μέτρο επιβλήθηκε για ένα σημαντικό χρονικό διάστημα δεν είναι αρκετό αφ' εαυτού για να στοιχειοθετήσει στέρηση ελευθερίας, όπως προκύπτει από υποθέσεις που αφορούν την επιβολή απαγόρευσης κυκλοφορίας (*Raimondo κατά Ιταλίας*, 22 Φεβρουαρίου 1994, σειρά A n° 281-A, και *Trijonis κατά Λιθουανίας*, n° 2333/02, 15 Δεκεμβρίου 2005). Ο σκοπός που επιδιώκεται με την εφαρμογή ενός μέτρου αποτελεί έναν παράγοντα που θα πρέπει να λαμβάνεται υπόψη και θα μπορούσε να αποτρέψει το Δικαστήριο να συμπεράνει ότι υπήρξε στέρηση ελευθερίας, ακόμη και στην περίπτωση φυσικού περιορισμού σε συγκεκριμένο μέρος για μακρά περίοδο· η υπόθεση *Engel*, στην οποία το Δικαστήριο έκρινε (§ 59) ότι έπρεπε να ληφθεί υπόψη το πλαίσιο της στρατιωτικής πειθαρχίας,

καταδεικνύει το σημείο αυτό. Ομοίως, στις υποθέσεις *Nielsen κατά Δανίας* και *H.M. κατά Ελβετίας*, που έχουν αμφότερες προαναφερθεί, το Δικαστήριο, για να καταλήξει στο συμπέρασμα ότι δεν υπήρχε πεδίο εφαρμογής του Άρθρου 5, έλαβε υπόψη του τον ανθρωπιστικό σκοπό το μέτρου του περιορισμού. Η προσέγγιση αυτή ήταν ορθή κατ' αρχήν, εφόσον ο σκοπός του Άρθρου 5 § 1 της Σύμβασης ήταν η πρόληψη της αυθαίρετης ή αδικαιολόγητης στέρησης ελευθερίας.

42. Το Δικαστήριο δεν βρέθηκε ποτέ έως τώρα μπροστά σε συνθήκες όπως αυτές της προκειμένης υπόθεσης, όπου η αστυνομία ήταν υποχρεωμένη να λάβει μέτρα, ανάλογα των περιστάσεων, προκειμένου να περιορίσει άτομα για συγκεκριμένο χρονικό διάστημα ώστε να αποτρέψει σοβαρή διατάραξη της δημόσιας τάξης, που συνεπαγόταν σημαντικό κίνδυνο επιθέσεων κατά της ζωής ή της σωματικής ακεραιότητας. Εάν το τελικό συμπέρασμα ήταν ότι η εφαρμογή ενός αστυνομικού κλοιού στην Oxford Circus την 1^η Μαΐου 2001 αντέβαινε το Άρθρο 5, τότε οι αστυνομικές αρχές όλων των συμβαλλόμενων κρατών θα βρίσκονταν αναγκασμένες να καταφύγουν σε άλλες μεθόδους προκειμένου να ελέγξουν τις βίαιες διαδηλώσεις, λόγου χάρη στη χρήση δακρυγόνων αερίων ή βολίδων από καουτσούκ, οι οποίες ασφαλώς δεν θα μπορούσαν να εγείρουν οποιοδήποτε ζήτημα υπό το πρίσμα του Άρθρου 5 αλλά θα ήταν πολύ πιο επικίνδυνες για όλα τα εμπλεκόμενα άτομα.

43. Ορθώς η Βουλή των λόρδων και το Εφετείο κατέληξαν στο συμπέρασμα, σύμφωνα με τις αρχές που αντλήθηκαν από τη νομολογία του Δικαστηρίου, ότι δεν υπήρξε στέρηση ελευθερίας όταν ο κλοιός τοποθετήθηκε αρχικά. Ένας προσωρινός περιορισμός στην ελευθερία κυκλοφορίας σε δημόσιο δρόμο, έστω κι αν ήταν απόλυτος, δεν θα μπορούσε να ισοδυναμεί με στέρηση ελευθερίας, όπως προκύπτει σαφώς από τα παραδείγματα που παρατέθηκαν από τα εθνικά δικαστήρια, σχετικά με τα πλήθη των οπαδών κατά τη διάρκεια ποδοσφαιρικών αγώνων ή την προσωρινή άρση της κυκλοφορίας των αυτοκινήτων. Το ερώτημα λοιπόν είναι εάν η διάρκεια της διατήρησης του κλοιού καθιστά το μέτρο στέρηση ελευθερίας. Η απάντηση εξαρτάται από το σύνολο των συνθηκών της υπόθεσης, κυρίως από την πρόθεση της αστυνομίας, η οποία ήταν να προστατεύσει τα άτομα εντός και εκτός του κλοιού, και από την αναγκαιότητα του μέτρου, εφόσον η αστυνομία δεν είχε τη δυνατότητα να λάβει άλλα μέτρα για να αποτρέψει σοβαρή διατάραξη της δημόσιας τάξης.

44. Επικουρικώς, η Κυβέρνηση υποστηρίζει ότι εάν υπήρξε στέρηση ελευθερίας, ήταν δικαιολογημένη βάσει του Άρθρου 5 § 1 β) για να εξασφαλιστεί η εκτέλεση οποιασδήποτε υποχρέωσης προβλέπεται από τον νόμο, δηλαδή η υποχρέωση των πολιτών να βοηθούν τους αστυνομικούς να αντιμετωπίζουν ένα πρόβλημα δημόσιας τάξης. Επιπλέον, η Κυβέρνηση υποστηρίζει ότι η στέρηση ελευθερίας, εάν υποτεθεί ότι στοιχειοθετείται, υπάγεται επίσης στην εξαίρεση που προβλέπεται από το Άρθρο 5 § 1 γ), ότι δηλαδή ο περιορισμός όλων των εναγόντων ήταν αναγκαίος προκειμένου η

αστυνομία να μπορέσει να αποτρέψει τη διατάραξη της δημόσιας τάξης την οποία φοβόταν.

2. Οι προσφεύγοντες

45. Οι προσφεύγοντες υποστηρίζουν ότι, για να προσδιοριστεί εάν ένα άτομο στερήθηκε την ελευθερία του, πρέπει να εκτιμηθεί η συγκεκριμένη κατάσταση του με τρόπο αντικειμενικό, και να εξεταστεί ιδιαίτερα εάν υπήρξε «[περιορισμός] σε ορισμένο και περιορισμένο χώρο για μη αμελητέο χρονικό διάστημα» και αν το άτομο αυτό έδωσε ή όχι την «έγκυρη συγκατάθεσή» του στο μέτρο (*Storck κατά Γερμανίας*, n° 61603/00, § 74, CEDH 2005-V). Προσθέτουν ότι, όταν το εφαρμοζόμενο μέτρο δεν περιλαμβάνει κράτηση με την κλασική έννοια της φυλάκισης, πρέπει να εκτιμάται ανάλογα με τη φύση και τον βαθμό του περιορισμού, των ιδιαίτερων συνθηκών της εφαρμογής του, της διάρκειάς του και των συνεπειών του στο άτομο το οποίο αφορά. Για παράδειγμα, όσο υψηλότερος είναι ο βαθμός των μέτρων περιορισμού και εξαναγκασμού που επιβάλλονται από τις αρχές, τόσο μικρότερη απαιτείται να είναι η διάρκειά τους προκειμένου να θεωρηθούν στέρηση ελευθερίας.

46. Οι παρατηρήσεις της Κυβέρνησης βασίζονται στην νέα και αμφιλεγόμενη υπόθεση ότι ένα μέτρο περιορισμού αναγκαίο για την επίτευξη ενός νόμιμου σκοπού ή για την προάσπιση του γενικού συμφέροντος δεν μπορεί να συνιστά στέρηση ελευθερίας, τουλάχιστον όταν δεν συντρέχει η κλασική κατάσταση της φυλάκισης. Η θέση αυτή είναι αβάσιμη: από τη στιγμή που εφαρμόζεται ένα μέτρο σε συνθήκες οι οποίες διαφορετικά θα αποτελούσαν στέρηση ελευθερίας, η πρόθεση ή ο σκοπός πίσω από το μέτρο δεν θα έπρεπε να λαμβάνονται υπόψη προκειμένου να εκτιμηθεί εάν υπήρξε ή όχι στέρηση ελευθερίας. Ο σκοπός που επιδιώκεται με τη λήψη ενός μέτρου είναι σχετικός μόνο για να απαντηθεί το ερώτημα εάν, στην περίπτωση μιας στοιχειοθετημένης στέρησης ελευθερίας, το μέτρο ήταν δικαιολογημένο βάσει κάποιου από τους έξι σκοπούς που ορίζονται στις υποπαραγράφους α) έως στ) του Άρθρου 5 § 1, οι οποίοι θα έπρεπε, σε κάθε περίπτωση, να ερμηνεύονται αυστηρά. Δεν είναι δυνατόν να ερμηνεύεται διαφορετικά η έννοια της στέρησης ελευθερίας, αναλόγως εάν το μέτρο επιβλήθηκε για λόγους δημόσιας τάξης ή για οποιονδήποτε άλλον νόμιμο σκοπό ή για λόγους δημόσιου συμφέροντος.

47. Εσφαλμένα η Κυβέρνηση επικαλέστηκε, προς υποστήριξη του συλλογισμού της, την αναζήτηση μιας ορθής ισορροπίας ανάμεσα στα προστάγματα του δημόσιου συμφέροντος και την ανάγκη προάσπισης των ατομικών δικαιωμάτων. Η ορθή αυτή ισορροπία είναι ήδη ενταγμένη στην ίδια τη διατύπωση των δικαιωμάτων τα οποία προασπίζει η Σύμβαση. Το Δικαστήριο δεν έχει την ελευθερία να σταθμίζει αντίθετες μεταξύ τους εκτιμήσεις για το γενικό συμφέρον, γεγονός που θα κατέληγε στην ελάττωση της εμβέλειας της προστασίας την οποία προσφέρει η Σύμβαση. Κάθε προσπάθεια εξισορρόπησης που επιχειρείται από το Δικαστήριο

ρυθμίζεται από τη δομή του συγκεκριμένου κάθε φορά άρθρου και μπορεί να γίνει μόνο εντός των ενδιάμεσων κενών που αφήνει η δομή αυτή, λόγου χάρη προκειμένου να οριοθετηθεί το πεδίο εφαρμογής των θετικών υποχρεώσεων που απορρέουν από ορισμένες διατάξεις. Εάν ο κεντρικός ισχυρισμός της Κυβέρνησης κρινόταν ορθός, τα Κράτη θα ήταν σε θέση να παρακάμπτουν τις εγγυήσεις που παρέχει το Άρθρο 5 και, υποδεικνύοντας απλώς την αναγκαιότητα του μέτρου, θα μπορούσαν να δικαιολογούν την κράτηση ατόμων για ένα ευρύ φάσμα λόγων, πέρα από εκείνους που διατυπώνονται στις υποπαραγράφους α) έως στ) του Άρθρου 5 § 1, χωρίς τα ενδιαφερόμενα άτομα να μπορούν να επωφεληθούν από τις διαδικαστικές και ουσιαστικές εγγυήσεις που παρέχει το Άρθρο 5.

48. Οι προσφεύγοντες δεν υποστηρίζουν ότι υπήρξε στέρηση ελευθερίας από την πρώτη στιγμή που τοποθετήθηκε ο κλοιός. Δεδομένης πάντως της φύσης του μέτρου, του εξαναγκαστικού τρόπου με τον οποίο επιβλήθηκε, της διάρκειά του και των επιπτώσεών του στους ίδιους, εκτιμούν ότι ο περιορισμός τους εντός του αστυνομικού κλοιού αποτέλεσε προδήλως στέρηση της ελευθερίας τους. Το γεγονός ότι τα εθνικά δικαστήρια έκριναν ότι επρόκειτο για ένα αναγκαίο μέτρο δημόσιας τάξης στερείται ορθότητας από την άποψη αυτή.

49. Οι προσφεύγοντας θεωρούν ότι η στέρηση ελευθερίας δεν ήταν δικαιολογημένη βάσει καμιάς από τις υποπαραγράφους του Άρθρου 5 § 1. Συγκεκριμένα, δεν κρατήθηκαν προκειμένου «να εξασφαλιστεί η εκτέλεση μιας υποχρέωσης προβλεπόμενης από τον νόμο», βάσει του Άρθρου 5 § 1 β), καθώς αυτού του τύπου η δικαιολόγηση δεν θα μπορούσε, κατά τους ίδιους, να είναι αποδεκτή παρά μόνο στην περίπτωση όπου το άτομο έχει μια ιδιαίτερη και συγκεκριμένη υποχρέωση και όπου η στέρηση ελευθερίας συνδέεται με τον σεβασμό της υποχρέωσης αυτής. Η εν λόγω «υποχρέωση» δεν μπορεί να συνίσταται στην ίδια τη στέρηση ελευθερίας. Εξάλλου, η κράτηση ενός ατόμου με βάσει το Άρθρο 5 § 1 γ) «όταν κρίνεται βασίμως αναγκαίο να αποτραπεί το πρόσωπο αυτό από τη διάπραξη αδικήματος» θα απαιτούσε συγχρόνως η στέρηση ελευθερίας να έχει στόχο την αποτροπή του εν λόγω ατόμου να διαπράξει ένα συγκεκριμένο αδίκημα και οι αρχές να έχουν την πρόθεση, τη στιγμή της στέρησης της ελευθερίας, να οδηγήσουν τον εμπλεκόμενο ενώπιον της αρμόδιας δικαστικής αρχής, στο πλαίσιο μιας ποινικής διαδικασίας. Καμία όμως από αυτές τις προϋποθέσεις δεν πληρούνταν στη συγκεκριμένη υπόθεση.

B. Εκτίμηση του Δικαστηρίου

1. Περί του παραδεκτού

50. Το Δικαστήριο εκτιμά ότι το ερώτημα εάν οι προσφεύγοντες στερήθηκαν την ελευθερία τους, και συνεπώς εάν το Άρθρο 5 § 1 βρίσκει πεδίο εφαρμογής, συνδέεται στενά με το βάσιμο των αιτιάσεών τους.

Αποφασίζει συνεπώς να επισυνάψει το προκαταρκτικό αυτό ερώτημα με το βάσιμο της υπόθεσης.

51. Το Δικαστήριο διαπιστώνει εξάλλου ότι η υπόθεση δεν προσκρούσει σε κανέναν άλλον λόγο μη παραδεκτού· την κηρύσσει επομένως παραδεκτή.

2. Περί του βασίμου

α) Γενικές αρχές

52. Όπως υπογραμμίζουν και οι αντίδικοι, είναι η πρώτη φορά που το Δικαστήριο καλείται να εξετάσει την εφαρμογή του Άρθρου 5 § 1 της Σύμβασης σε σχέση με τη μέθοδο του «*kettling*», τον τρόπο δηλαδή της αστυνομίας να κρατεί μια ομάδα ατόμων για λόγους δημόσιας τάξης. Για να ερμηνεύσει το Άρθρο 5 § 1 με βάση τις συγκεκριμένες συνθήκες, και ιδιαίτερα για να προσδιορίσει εάν υπήρξε στέρηση ελευθερίας, το Δικαστήριο θα βασιστεί στις γενικές αρχές που εκτίθενται ακολούθως.

53. Πρωτίστως, όπως το Δικαστήριο έχει κατ' επανάληψη υπενθυμίσει, η Σύμβαση αποτελεί ένα ζωντανό όργανο το οποίο πρέπει να ερμηνεύεται με βάση τις σύγχρονες συνθήκες ζωής και τις κρατούσες αντιλήψεις της εποχής μας στα δημοκρατικά κράτη (βλέπε, μεταξύ άλλων, *Tyrer κατά Ηνωμένου Βασιλείου*, 25 Απριλίου 1978, § 31, σειρά A n° 26, *Kress κατά Γαλλίας* [GC], n° 39594/98, § 70, CEDH 2001-VI· *Christine Goodwin κατά Ηνωμένου Βασιλείου* [GC], n° 28957/95, § 75, CEDH 2002-VI· και, πολύ πρόσφατα, *Bayatyan κατά Αρμενίας* [GC], n° 23459/03, § 102, 7 Ιουλίου 2011). Το Δικαστήριο ωστόσο δεν θα ήταν δυνατόν, προκειμένου να ανταποκρίνεται στις σύγχρονες ανάγκες, συνθήκες, απόψεις ή κανόνες, να δημιουργήσει νέα δικαιώματα, πέρα από εκείνα που αναγνωρίστηκαν αρχικά με τη Σύμβαση (*Johnston και άλλοι κατά Ιρλανδίας*, 18 Δεκεμβρίου 1986, §§ 51-54, σειρά A n° 112), να περιστείλει τα υπάρχοντα δικαιώματα ή να δημιουργήσει «εξαιρέσεις» ή «δικαιολογήσεις» οι οποίες δεν αναγνωρίζονται ρητά από τη Σύμβαση (βλέπε, για παράδειγμα, *Engel και άλλοι*, όπ.π., § 57, και *Ciulla κατά Ιταλίας*, 22 Φεβρουαρίου 1989, § 41, σειρά A n° 148).

54. Εν συνεχεία, η Σύμβαση πρέπει επίσης να αναγινώσκεται ως σύνολο και να ερμηνεύεται με τρόπο ο οποίος να προάγει την εσωτερική της συνοχή και την αρμονία ανάμεσα στις διάφορες διατάξεις της (*Stec και άλλοι κατά Ηνωμένου Βασιλείου* (Δεκ.) [GC], n° 65731/01 και 65900/01, § 48, CEDH 2005-X).

55. Δεδομένου του πλαισίου εντός του οποίου ελήφθη το μέτρο του περιορισμού που αμφισβητείται εδώ, το Δικαστήριο, μεριμνώντας για την πληρότητα της εκτίμησής του, κρίνει σκόπιμο να υπενθυμίσει ότι το Άρθρο 2 του Πρωτοκόλλου n° 4 της Σύμβασης εγγυάται το δικαίωμα στην ελευθερία μετακίνησης. Ασφαλώς οι προσφεύγοντες δεν αναφέρθηκαν στη διάταξη αυτή, καθώς το Ηνωμένο Βασίλειο δεν έχει επικυρώσει το

Πρωτόκολλο n° 4 και συνεπώς δεν δεσμεύεται από αυτό. Το Δικαστήριο εντούτοις κρίνει χρήσιμο, δεδομένης της σημασίας και του νοήματος των διαφορετικών διατάξεων του Άρθρου 5 αφενός και του Άρθρου 2 του Πρωτοκόλλου n° 4 αφετέρου, να διατυπώσει τις ακόλουθες παρατηρήσεις. Πρώτα απ' όλα, το Άρθρο 5 της Σύμβασης δεν θα μπορούσε να ερμηνευθεί κατά τρόπον ώστε να ενσωματώνει τις απαιτήσεις της συγκεκριμένης διάταξης και να τις καθιστά έτσι εφαρμοστέες στα Κράτη τα οποία, όπως το Ηνωμένο Βασίλειο, δεν έχουν επικυρώσει το Πρωτόκολλο αυτό. Εξάλλου, το Άρθρο 2 § 3 του Πρωτοκόλλου n° 4 επιτρέπει περιορισμούς στην ελευθερία μετακίνησης εφόσον αυτοί αποτελούν αναγκαία μέτρα, κυρίως, για τη διατήρηση της δημόσιας τάξης, την αποτροπή ποινικών αδικημάτων ή την προάσπιση των ελευθεριών των άλλων. Στο πλαίσιο του Άρθρου 11, το Δικαστήριο έχει αποφανθεί ότι παραβιάσεις της ελευθερίας συγκέντρωσης είναι κατ' αρχήν δικαιολογημένες όταν πρόκειται για την εξασφάλιση της τάξης, την πρόληψη του εγκλήματος ή την προάσπιση των δικαιωμάτων και ελευθεριών των άλλων, όταν οι διαδηλωτές επιδίδονται σε πράξεις βίας (*Giuliani και Gaggio κατά Ιταλίας* [GC], n° 23458/02, § 251, 24 Μαρτίου 2011). Το Δικαστήριο έχει επίσης καταλήξει στο συμπέρασμα ότι, σε ορισμένες συνθήκες αυστηρά καθορισμένες, τα Άρθρα 2 και 3 μπορεί να συνεπάγονται για τις αρχές την θετική υποχρέωση να λάβουν προληπτικά επιχειρησιακά μέτρα προκειμένου να προστατεύσουν ένα άτομο του οποίου η ζωή απειλείται από εγκληματικές ενέργειες άλλων (*Giuliani και Gaggio*, όπ.π., § 244· *P.F. και E.F. κατά Ηνωμένου Βασιλείου* (Δεκ.), n° 28326/09, § 36, 23 Νοεμβρίου 2010). Σε υποθέσεις όπου κλήθηκε να εξετάσει εάν οι αρχές ενέργησαν σύμφωνα με ανάλογες θετικές υποχρεώσεις, το Δικαστήριο εκτίμησε ότι έπρεπε να ληφθεί υπόψη η δυσκολία της αποστολής της αστυνομίας στις σύγχρονες κοινωνίες, ο απρόβλεπτος χαρακτήρας της ανθρώπινης συμπεριφοράς και το αναπόφευκτο των επιχειρησιακών επιλογών σε όρους προτεραιοτήτων και πόρων (*Giuliani και Gaggio*, όπ.π., § 245· *P.F. και E.F. κατά Ηνωμένου Βασιλείου*, απόφαση όπως προαναφέρθηκε, § 40).

56. Όπως ανέφερε και προηγουμένως το Δικαστήριο, η αστυνομία πρέπει να έχει στη διάθεσή της ένα ορισμένο περιθώριο εκτίμησης για να υιοθετήσει επιχειρησιακές αποφάσεις. Τέτοιες αποφάσεις είναι σχεδόν πάντοτε περίπλοκες, και η αστυνομία, η οποία έχει πρόσβαση σε πληροφορίες και στοιχεία μη διαθέσιμα στο ευρύ κοινό, είναι γενικά η πλέον κατάλληλη αρχή για να τις λάβει (*P.F. και E.F. κατά Ηνωμένου Βασιλείου*, απόφαση όπως προαναφέρθηκε, § 41). Επιπλέον, ήδη από το 2001, οι εξελίξεις στις τεχνολογίες των επικοινωνιών επιτρέπουν στους διαδηλωτές να κινητοποιούνται με ταχύτητα, μυστικότητα και σε μια κλίμακα άνευ προηγουμένου. Οι αστυνομικές δυνάμεις των εμπλεκόμενων Κρατών βρίσκονται αντιμέτωπες με νέες προκλήσεις, που κανείς δεν είχε ίσως προβλέψει την εποχή που συντάχθηκε η Σύμβαση, και εξελίσσονται και οι ίδιες προκειμένου να ανταποκριθούν σε νέες τεχνικές διατήρησης της

τάξης, μεταξύ των οποίων περιλαμβάνεται ακριβώς και το «*kettling*». Το Άρθρο 5 δεν μπορεί να ερμηνεύεται με τρόπο που να παρεμποδίζει την αστυνομία να εκπληρώνει τα καθήκοντά της, δηλαδή τη διατήρηση της τάξης και την προστασία των πολιτών, με την επιφύλαξη ότι γίνεται σεβαστή η αρχή η οποία διέπει το Άρθρο 5, η προστασία δηλαδή του ατόμου από την αυθαιρεσία (*Saadi κατά Ηνωμένου Βασιλείου* [GC], n° 13229/03, §§ 67-74, CEDH 2008).

57. Όπως ανέφερε και προηγουμένως το Δικαστήριο, το Άρθρο 5 § 1 δεν αφορά τους απλούς περιορισμούς την ελευθερία μετακίνησης, οι οποίοι εμπίπτουν στο Άρθρο 2 του Πρωτοκόλλου n° 4. Για να προσδιοριστεί εάν ένα άτομο «στερείται την ελευθερία του» με την έννοια του Άρθρου 5, θα πρέπει να εκκινήσει κανείς από την συγκεκριμένη κατάσταση του ατόμου αυτού και να λάβει υπόψη του ένα σύνολο κριτηρίων, όπως το είδος, η διάρκεια, οι επιπτώσεις και οι ιδιαιτερότητες της εκτέλεσης του εν λόγω μέτρου. Ανάμεσα στην στέρηση και στον περιορισμό της ελευθερίας υπάρχει μόνο διαφορά βαθμού ή έντασης, και όχι φύσης ή ουσίας (*Engel και άλλοι*, § 59· *Guzzardi*, §§ 92-93· *Storck*, § 71, όλες όπ.π.· και, πιο πρόσφατα, *Medvedyev και άλλοι κατά Γαλλίας* [GC], n° 3394/03, § 73, CEDH 2010).

58. Όπως υπογραμμίζει ο λόρδος Walker (παράγραφος 37 παραπάνω), ο σκοπός του μέτρου δεν αναφέρεται στις προαναφερθείσες υποθέσεις ως ένα στοιχείο που πρέπει να ληφθεί υπόψη για να εκτιμηθεί εάν υπήρξε στέρηση ελευθερίας. Στην πραγματικότητα, προκύπτει σαφώς από τη νομολογία του Δικαστηρίου ότι ένα υποκείμενο κίνητρο δημόσιου συμφέροντος, λόγου χάρη η προστασία του κοινωνικού συνόλου από ένα άτομο που θεωρείται ότι αποτελεί απειλή γι' αυτό, δεν επηρεάζει με κανέναν τρόπο το ερώτημα εάν το άτομο αυτό στερήθηκε την ελευθερία του, έστω και αν το κίνητρο για τη λήψη του μέτρου μπορεί να θεωρηθεί ορθό για το επόμενο επίπεδο, την εξέταση δηλαδή του κατά πόσον η στέρηση ελευθερίας υπήρξε δικαιολογημένη βάσει κάποιας από τις υποπαραγράφους του Άρθρου 5 § 1 (βλέπε, μεταξύ πολλών άλλων, *A. και άλλοι κατά Ηνωμένου Βασιλείου* [GC], n° 3455/05, § 166, CEDH 2009· *Enhorn κατά Σουηδίας*, n° 56529/00, § 33, CEDH 2005-I· *M. κατά Γερμανίας*, n° 19359/04, CEDH 2009). Το ίδιο ισχύει επίσης όταν πρόκειται για την εξασφάλιση της προστασίας, της μεταχείρισης ή της φροντίδας με οποιονδήποτε τρόπο ενός προσώπου υπό περιορισμό, εκτός εάν το πρόσωπο αυτό έχει δώσει την έγκυρη συγκατάθεσή του σε αυτό που διαφορετικά θα αποτελούσε στέρηση ελευθερίας (*Storck*, όπ.π., §§ 74-78, και οι υποθέσεις που αναφέρονται εκεί, και, πολύ πρόσφατα, *Stanev κατά Βουλγαρίας* [GC], n° 36760/06, § 117, 17 Ιανουαρίου 2012· βλέπε επίσης, σχετικά με την εγκυρότητα της συγκατάθεσης, *Amuur κατά Γαλλίας*, 25 Ιουνίου 1996, § 48, *Συγκεντρωτικός κατάλογος αποφάσεων* 1996-III).

59. Εντούτοις, το Δικαστήριο εκτιμά ότι η απαίτηση να λαμβάνονται υπόψη το «είδος» και οι «ιδιαιτερές συνθήκες εκτέλεσης» του εν λόγω

μέτρου (*Engel και άλλοι*, § 59, και *Guzzardi*, § 92, αμφότερες όπ.π.) του επιτρέπουν να λάβει υπόψη του το πλαίσιο και τις συγκεκριμένες συνθήκες που διέπουν τους περιορισμούς ελευθερίας οι οποίοι απέχουν από την τυπική κατάσταση της φυλάκισης σε κελί (βλέπε, για παράδειγμα, *Engel και άλλοι*, όπ.π., § 59· *Amuur*, όπ.π., § 43). Πράγματι, το πλαίσιο στο οποίο εντάσσεται το μέτρο αντιπροσωπεύει έναν σημαντικό παράγοντα, διότι είναι σύνηθες, στις σύγχρονες κοινωνίες, να προκύψουν καταστάσεις στις οποίες οι πολίτες ενδέχεται να κληθούν να υπομείνουν περιορισμούς στην ελευθερία μετακίνησης ή στην ελευθερία προσώπων προς όφελος του κοινού συμφέροντος. Όπως παρατήρησαν οι δικαστές του Εφετείου και της Βουλής των λόρδων, οι πολίτες είναι γενικά έτοιμοι να δεχτούν προσωρινούς περιορισμούς στην ελευθερία μετακίνησης σε ορισμένες περιπτώσεις, λόγω χάρη στις δημόσιες συγκοινωνίες, στους μεγάλους αυτοκινητοδρόμους ή λόγω κάποιου ποδοσφαιρικού αγώνα (παράγραφοι 35 και 37 παραπάνω). Το Δικαστήριο θεωρεί ότι, με την επιφύλαξη ότι αποτελούν το αναπόφευκτο αποτέλεσμα συνθηκών οι οποίες δεν μπορούν να ελεγχθούν από τις αρχές, ότι είναι αναγκαίοι για να προληφθεί ένας πραγματικός κίνδυνος σοβαρών σωματικών ή υλικών επιθέσεων και ότι είναι οι ελάχιστοι απαιτούμενοι για τον επιδιωκόμενο σκοπό, τόσο συνήθεις περιορισμοί ελευθερίας δεν μπορούν ορθώς να θεωρηθούν «στέρηση ελευθερίας» βάσει του Άρθρου 5 § 1.

60. Το Άρθρο 5 θεσπίζει ένα θεμελιώδες δικαίωμα του ανθρώπου, δηλαδή την προστασία του ατόμου από την αυθαίρετη προσβολή από πλευράς του Κράτους του δικαιώματός του στην ελευθερία. Οι υποπαράγραφοι α) έως στ) του Άρθρου 5 § 1 απαριθμούν εξαντλητικά τους λόγους που επιτρέπουν τη στέρηση ελευθερίας. Ένα τέτοιο μέτρο δεν είναι σύμφωνο με το Άρθρο 5 § 1 εάν δεν υπάγεται σε κάποιον από αυτούς τους λόγους (βλέπε, μεταξύ πολλών άλλων, *Al-Jedda κατά Ηνωμένου Βασιλείου* [GC], n° 27021/08, § 99, 7 Ιουλίου 2011). Δεν μπορεί να αποκλειστεί το γεγονός ή προσφυγή σε τεχνικές περιστολής και ελέγχου πλήθους να οδηγήσει ενδεχομένως, υπό ιδιαίτερες περιστάσεις, σε στέρηση ελευθερίας αντίθετη προς το Άρθρο 5 § 1. Σε κάθε συγκεκριμένη περίπτωση, το Άρθρο 5 § 1 πρέπει να ερμηνεύεται λαμβανομένων υπόψη του ιδιαίτερου πλαισίου στο οποίο οι εν λόγω τεχνικές χρησιμοποιούνται και της υποχρέωσης να εξασφαλίζεται η διατήρηση της τάξης και η προστασία των πολιτών, που τόσο το εθνικό δίκαιο όσο και το δίκαιο της Σύμβασης εναποθέτουν στην αστυνομία.

β) Εφαρμογή των αρχών αυτών στα γεγονότα της υπόθεσης

61. Το ερώτημα εάν σε μια δεδομένη περίπτωση υπήρξε στέρηση ελευθερίας σχετίζεται επομένως με τα ιδιαίτερα γεγονότα της συγκεκριμένης υπόθεσης. Από αυτή την άποψη, το Δικαστήριο υπενθυμίζει ότι στο πλαίσιο του συστήματος της Σύμβασης καλείται να διαδραματίσει έναν ρόλο επικουρικό ως προς τα εθνικά συστήματα προστασίας των

δικαιωμάτων του ανθρώπου (*A. και άλλοι κατά Ηνωμένου Βασιλείου*, όπ.π., § 154). Η επικουρικότητα, που προκύπτει από μια συνδυασμένη ανάγνωση των Άρθρων 1 και 19 της Σύμβασης, αποτελεί έναν από τους πυλώνες της Σύμβασης. Το Δικαστήριο οφείλει να αποφεύγει τον ρόλο ενός δικαστή πρωτοβάθμιου δικαστηρίου, εκτός εάν κάτι τέτοιο καθίσταται αναπόφευκτο λόγω των συνθηκών μιας συγκεκριμένης υπόθεσης. Κατ' αρχήν, στις περιπτώσεις όπου έχουν διεξαχθεί δίκες στα εθνικά δικαστήρια, δεν είναι έργο του Δικαστηρίου να υποκαταστήσει την εκτίμηση των εθνικών δικαστηρίων για τα πραγματικά γεγονότα με τη δική του εκτίμηση για αυτά, και είναι ευθύνη των τελευταίων να διαπιστώσουν τα γεγονότα με βάση τα στοιχεία που έχουν στην διάθεσή τους. Αν και το Δικαστήριο δεν δεσμεύεται από τις διαπιστώσεις των εθνικών δικαστηρίων, αλλά διατηρεί την ελευθερία να κάνει τη δική του εκτίμηση βασιζόμενο στο σύνολο των στοιχείων που έχει στη διάθεσή του, φυσιολογικά δεν απομακρύνεται από τις διαπιστώσεις των εθνικών δικαστών, παρά μόνο εάν διαθέτει πειστικά δεδομένα προς αυτή την κατεύθυνση (*Giuliani και Gaggio*, όπ.π., § 180). Δεδομένου πάντως του γεγονότος ότι βάσει των Άρθρων 19 και 32 της Σύμβασης είναι δική του αρμοδιότητα η τελική ερμηνεία και εφαρμογή της, το Δικαστήριο, αν και ασφαλώς οφείλει να λαμβάνει υπόψη του τις διαπιστώσεις των εθνικών δικαστηρίων, δεν περιορίζεται από τα νομικά τους συμπεράσματα όπως για το εάν υπήρξε ή όχι στέρηση ελευθερίας του προσφεύγοντος βάσει του Άρθρου 5 § 1 της Σύμβασης (βλέπε, για παράδειγμα, *Storck*, όπ.π., § 72).

62. Ο δικαστής Tugendhat, στο πρωτοβάθμιο δικαστήριο, εξέδωσε την απόφασή του ύστερα από δικαστική διαδικασία τριών εβδομάδων, κατά την οποία εξέτασε σημαντικό αριθμό αποδεικτικών στοιχείων σχετικά με τα γεγονότα που συνέβησαν στην Oxford Circus την 1^η Μαΐου 2001, κυρίως προφορικές καταθέσεις, έγγραφα, ταινίες βίντεο και φωτογραφίες (παράγραφος 16 παραπάνω). Διαπίστωσε κυρίως τα εξής. Σύμφωνα με τις πληροφορίες που είχε συλλέξει προηγουμένως η αστυνομία, στη διαδήλωση επρόκειτο να συμμετάσχει ένας «σκληρός πυρήνας» 500 έως 1.000 βίαιων διαδηλωτών και υπήρχε πραγματικός κίνδυνος να προκληθούν σοβαρές σωματικές βλάβες, ακόμη και θάνατοι, και υλικές ζημιές εάν η αστυνομία δεν κατόρθωνε να ελέγξει αποτελεσματικά το πλήθος. Προετοιμασμένοι ότι γύρω στις 16:00 επρόκειτο να γίνει μια συγκέντρωση στην Oxford Circus, οι αστυνομικοί αιφνιδιάστηκαν όταν διαπίστωσαν ότι περισσότερα από 1.500 άτομα βρίσκονταν ήδη εκεί δύο ώρες νωρίτερα. Η αστυνομία, λαμβάνοντας υπόψη της τις πληροφορίες που είχε στη διάθεσή της και τη συμπεριφορά που είχαν επιδείξει οι διαδηλωτές σε προηγούμενες διαδηλώσεις για παρόμοια ζητήματα, αποφάσισε στις 14:00 ότι, για να αποτραπούν βιαιοπραγίες και σωματικές και υλικές επιθέσεις, έπρεπε να επιβάλλει έναν πλήρη κλοιό. Από τις 14:20, όταν τοποθετήθηκε ο κλοιός αυτός, κανείς από το εσωτερικό του δεν είχε πλέον τη δυνατότητα να αποχωρήσει χωρίς άδεια. Υπήρχε εντός του κλοιού αρκετός χώρος ώστε οι

άνθρωποι να μπορούν να μετακινούνται, και δεν υπήρξε συνωστισμός, όμως οι συνθήκες ήταν δυσάρεστες, καθώς τα περικυκλωμένα άτομα δεν μπορούσαν να προφυλαχθούν από τις καιρικές συνθήκες, δεν είχαν νερό ούτε τροφή και δεν είχαν πρόσβαση σε τουαλέτα. Όλο το απόγευμα και νωρίς το βράδυ η αστυνομία επιχείρησε κατ' επανάληψη να ξεκινήσει μια διαδικασία συνολικής απελευθέρωσης, αλλά η βίαιη συμπεριφορά και η έλλειψη συνεργασίας εκ μέρους μιας μεγάλης μειοψηφίας, τόσο εντός του κλοιού όσο και έξω από αυτόν, οδηγούσε κάθε φορά στην αναστολή της επιχείρησης. Κατά συνέπεια, η διαδικασία της εκκένωσης ολοκληρώθηκε πλήρως μόλις στις 21:30. Ωστόσο, σε περίπου 400 άτομα τα οποία εμφανώς δεν είχαν καμία σχέση με τη διαδήλωση ή που ο περιορισμός τους εκεί τους προκάλεσε σοβαρά προβλήματα επιτράπηκε να αποχωρήσουν (παράγραφοι 17–25 παραπάνω). Οι διαπιστώσεις αυτές δεν αμφισβητήθηκαν από τους αντιδίκους στην παρούσα δίκη, και το Δικαστήριο δεν βρίσκει κανέναν λόγο να μην της αποδεχτεί. Οι τρεις πρώτοι προσφεύγοντες κρατήθηκαν εντός του αστυνομικού κλοιού επί επτά ώρες περίπου, και ο τέταρτος επί πεντέμισι ώρες..

63. Το Δικαστήριο οφείλει να αναλύσει τη συγκεκριμένη κατάσταση των εναγόντων υπό το πρίσμα των κριτηρίων που παρέχει η υπόθεση *Engel και άλλοι* και με βάση τη μεταγενέστερη νομολογία (παράγραφος 57 παραπάνω). Εντοπίζει από την άποψη αυτή διαφορές μεταξύ των ενδιαφερομένων –η πρώτη προσφεύγουσα μετέβη στην Oxford Circus προτιθέμενη να διαδηλώσει, ενώ οι υπόλοιποι προσφεύγοντες ήταν απλώς περαστικοί–, αλλά εκτιμά πως οι διαφορές αυτές είναι άνευ σημασίας ως προς το ερώτημα εάν υπήρξε ή όχι στέρηση ελευθερίας.

64. Με βάση τα κριτήρια που διατυπώθηκαν στην υπόθεση *Engel και άλλοι*, το Δικαστήριο εκτιμά ότι ο εξαναγκαστικός χαρακτήρας του μέτρου του περιορισμού, η διάρκειά του και οι επιπτώσεις του στους προσφεύγοντες, κυρίως η σωματική δυσφορία την οποία τους προκάλεσε και η στέρηση της δυνατότητάς τους να αποχωρήσουν από την Oxford Circus, είναι στοιχεία που συνηγορούν υπέρ της διαπίστωσης ότι υπήρξε στέρηση ελευθερίας.

65. Το Δικαστήριο ωστόσο οφείλει να λάβει επίσης υπόψη του και το «είδος» και τις «ιδιαιτερές συνθήκες εκτέλεσης» του εν λόγω μέτρου. Όπως αναφέρθηκε και προηγουμένως, το πλαίσιο εντός του οποίου εγγράφεται το μέτρο έχει τη σημασία του.

66. Θα πρέπει λοιπόν να σημειωθεί ότι το μέτρο επιβλήθηκε με σκοπό την απομόνωση και τον περιορισμό ενός μεγάλου πλήθους, κάτω από συνθήκες ασταθείς και επικίνδυνες. Όπως υπογραμμίζει η Κυβέρνηση (παράγραφος 42 παραπάνω), η αστυνομία προκειμένου να ελέγξει το πλήθος προτίμησε να προσφύγει σε ένα μέτρο περιορισμού, παρά σε πιο ριζικές μεθόδους οι οποίες ενδέχεται να προκαλούσαν μεγαλύτερο κίνδυνο τραυματισμών. Ο δικαστής του πρωτοβάθμιου δικαστηρίου καταλήγει στο συμπέρασμα ότι, δεδομένης της κατάστασης στην Oxford Circus, η

αστυνομία δεν είχε άλλη επιλογή, προκειμένου να αντιμετωπίσει έναν πραγματικό κίνδυνο σοβαρών τραυματισμών και υλικών ζημιών, από την επιβολή ενός πλήρους κλοιού (παράγραφος 26 παραπάνω). Το Δικαστήριο δεν βρίσκει κανέναν λόγο να αποστασιοποιηθεί από το συμπέρασμα του δικαστή του εθνικού δικαστηρίου, σύμφωνα με το οποίο η τοποθέτηση ενός πλήρους κλοιού ήταν το λιγότερο παρεμβατικό και το πλέον αποτελεσματικό μέτρο που μπορούσε να εφαρμοστεί υπό τις συγκεκριμένες συνθήκες. Εξάλλου οι προσφεύγοντες δεν ισχυρίζονται ότι η αρχική τοποθέτηση του κλοιού αποτέλεσε άμεσα στέρηση ελευθερίας των ατόμων που βρέθηκαν εντός του (παράγραφος 48 παραπάνω).

67. Επιπλέον, και πάλι με βάση των γεγονότων όπως διαπιστώθηκαν από τον δικαστή του πρωτοβάθμιου δικαστηρίου, το Δικαστήριο δεν μπορεί να εντοπίσει μια συγκεκριμένη στιγμή κατά την οποία το μέτρο, από περιορισμό της ελευθερίας μετακίνησης, να μετατράπηκε σε στέρηση ελευθερίας. Είναι εντυπωσιακή η διαπίστωση ότι, πέντε λεπτά περίπου μετά την πλήρη τοποθέτηση του κλοιού, η αστυνομία ήδη σχεδίαζε να ξεκινήσει μια ελεγχόμενη επιχείρηση εκκένωσης προς τη βόρεια πλευρά. Τριάντα λεπτά αργότερα άρχισε μια δεύτερη απόπειρα, που διακόπηκε εξαιτίας της βίαιης συμπεριφοράς ορισμένων ατόμων εντός και εκτός του κλοιού. Μεταξύ 15:00 και 18:00, οι αστυνομικοί επανεξέταζαν την κατάσταση κατά τακτά διαστήματα, αλλά, λόγω της έλευσης μιας νέας ομάδας διαδηλωτών και των επικίνδυνων συνθηκών που επικρατούσαν στους κόλπους των διάφορων συγκεντρωμένων ομάδων, εκτίμησαν ότι ήταν αδύνατον να απελευθερώσουν με κάθε ασφάλεια τα άτομα που βρίσκονταν εντός του κλοιού. Η διαδικασία της ελεγχόμενης απελευθέρωσης άρχισε ξανά στις 17:55, σταμάτησε στις 18:15, συνεχίστηκε εκ νέου στις 19:00 και διακόπηκε στις 19:20, επαναλήφθηκε ακόμα μια φορά στις 19:30 και εγκαταλείφθηκε ξανά, και τέλος πραγματοποιήθηκε συνεχόμενα, ανά ομάδες των 10 ατόμων, μέχρι την πλήρη εκκένωση του πλήθους στις 21:45 (παράγραφος 24 παραπάνω). Ο δικαστής του πρωτοβάθμιου δικαστηρίου εκτίμησε συνεπώς ότι οι ίδιες συνθήκες που είχαν αναγκάσει την αστυνομία να θέσει σε περιορισμό το πλήθος στις 14:00 είχαν διατηρηθεί μέχρι περίπου τις 20:00, όταν η διαδικασία της συνολικής απελευθέρωσης μπόρεσε τελικά να διεξαχθεί χωρίς διακοπή (παράγραφος 24 παραπάνω). Ως εκ τούτου, θεωρώντας ότι η αστυνομία παρακολουθούσε διαρκώς πολύ στενά την εξέλιξη της κατάστασης, αλλά ότι, ουσιαστικά, οι ίδιες επικίνδυνες συνθήκες που είχαν καταστήσει αναγκαία την τοποθέτηση του κλοιού στις 14:00 συνεχίζονταν για όλο το απόγευμα και έως νωρίς το βράδυ, το Δικαστήριο εκτιμά ότι τα άτομα εντός του κλοιού δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι στερήθηκαν την ελευθερία τους με βάση το Άρθρο 5 § 1. Κατά συνέπεια, κρίνει άσκοπο να εξετάσει εάν το μέτρο ήταν δικαιολογημένο με βάση τις υποπαραγράφους β) και γ) του Άρθρου 5 § 1.

68. Το Δικαστήριο υπογραμμίζει ότι το ανωτέρω συμπέρασμα ότι δεν υπήρξε στέρηση ελευθερίας βασίζεται στα ιδιαίτερα και εξαιρετικά

γεγονότα της προκειμένης υπόθεσης. Παρατηρεί εξάλλου ότι οι προσφεύγοντες δεν διατύπωσαν καμία αιτίαση υπό το πρίσμα των άρθρων 10 ή 11 της Σύμβασης, και σημειώνει το συμπέρασμα του δικαστή του πρωτοβάθμιου δικαστηρίου σύμφωνα με το οποίο δεν υπήρξε παραβίαση των δικαιωμάτων στην ελευθερία έκφρασης και την ελευθερία συγκέντρωσης των ατόμων που κρατούνταν εντός του κλοιού (παράγραφος 32 παραπάνω). Το Δικαστήριο εξάλλου τονίζει ότι, δεδομένης της θεμελιώδους σημασίας της ελευθερίας έκφρασης και της ελευθερίας συγκέντρωσης σε κάθε δημοκρατική κοινωνία, οι εθνικές αρχές οφείλουν να αποφεύγουν την εφαρμογή μέτρων ελέγχου του πλήθους προκειμένου, άμεσα ή έμμεσα, να καταπνίγουν ή να αποθαρρύνουν τις κινήσεις διαμαρτυρίας. Αν η τοποθέτηση και η διατήρηση του κλοιού από την αστυνομία δεν ήταν αναγκαίες για την αποτροπή σοβαρών τραυματισμών ή υλικών ζημιών, το μέτρο θα ήταν διαφορετικού «είδους», και ο εξαναγκαστικός και περιοριστικός χαρακτήρας του ενδεχομένως θα ήταν αρκούσε για την υπαγωγή του στο πεδίο εφαρμογής του Άρθρου 5.

69. Συμπερασματικά, εφόσον το Άρθρο 5 δεν βρίσκει πεδίο εφαρμογής, δεν παραβιάστηκε στη συγκεκριμένη υπόθεση.

ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΛΟΓΟΥΣ ΑΥΤΟΥΣ, ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ,

1. *Κηρύσσει*, ομοφώνως, παραδεκτές τις προσφυγές·
2. *Αποφασίζει*, με δεκατέσσερις ψήφους έναντι τριών, ότι δεν υπήρξε παραβίαση του Άρθρου 5 της Σύμβασης·

Συντάχθηκε στη γαλλική και την αγγλική γλώσσα, εκφωνήθηκε σε δημόσια ακρόαση στο Μέγαρο των Δικαιωμάτων του ανθρώπου, στο Στρασβούργο, στις 15 Μαρτίου 2012, σε εφαρμογή του Άρθρου 77 §§ 2 και 3 του κανονισμού του Δικαστηρίου.

Michael O'Boyle
Γραμματέας

Françoise Tulkens
Προεδρεύουσα

Στην παρούσα απόφαση επισυνάπτεται, σύμφωνα με τα Άρθρα 45 § 2 της Σύμβασης και 74 § 2 του Κανονισμού, η κοινή διαφορετική γνώμη των δικαστών Tulkens, Spielmann και Garlicki.

F.T.
M.O.B

© Συμβούλιο της Ευρώπης/Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, 2013.

Οι επίσημες γλώσσες του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων είναι η αγγλική και η γαλλική. Η παρούσα μετάφραση δεν δεσμεύει το Δικαστήριο, το οποίο δεν φέρει καμία ευθύνη για την ποιότητά της. Η μετάφραση είναι διαθέσιμη στη βάση νομολογίας HUDOC του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (<http://hudoc.echr.coe.int>) και σε κάθε άλλη βάση δεδομένων όπου έχει κοινοποιηθεί από το Δικαστήριο. Επιτρέπεται η αναπαραγωγή της για μη εμπορικούς σκοπούς, με τον όρο να παρατίθεται ο πλήρης τίτλος της υπόθεσης και η παραπάνω ένδειξη δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας. Όποιος τυχόν επιθυμεί να χρησιμοποιήσει ολόκληρη ή μέρος της παρούσας μετάφρασης για εμπορικούς σκοπούς, καλείται να επικοινωνήσει με τη διεύθυνση: publishing@echr.coe.int

© Council of Europe/European Court of Human Rights, 2013.

The official languages of the European Court of Human Rights are English and French. This translation does not bind the Court, nor does the Court take any responsibility for the quality thereof. It may be downloaded from the HUDOC case-law database of the European Court of Human Rights (<http://hudoc.echr.coe.int>) or from any other database with which the Court has shared it. It may be reproduced for non-commercial purposes on condition that the full title of the case is cited, together with the above copyright indication. If it is intended to use any part of this translation for commercial purposes, please contact publishing@echr.coe.int.

© Conseil de l'Europe/Cour européenne des droits de l'homme, 2013.

Les langues officielles de la Cour européenne des droits de l'homme sont le français et l'anglais. La présente traduction ne lie pas la Cour, et celle-ci décline toute responsabilité quant à sa qualité. Elle peut être téléchargée à partir de HUDOC, la base de jurisprudence de la Cour européenne des droits de l'homme (<http://hudoc.echr.coe.int>), ou de toute autre base de données à laquelle HUDOC l'a communiquée. Elle peut être reproduite à des fins non commerciales, sous réserve que le titre de l'affaire soit cité en entier et s'accompagne de l'indication de copyright ci-dessus. Toute personne souhaitant se servir de tout ou partie de la présente traduction à des fins commerciales est invitée à le signaler à l'adresse suivante : publishing@echr.coe.int.